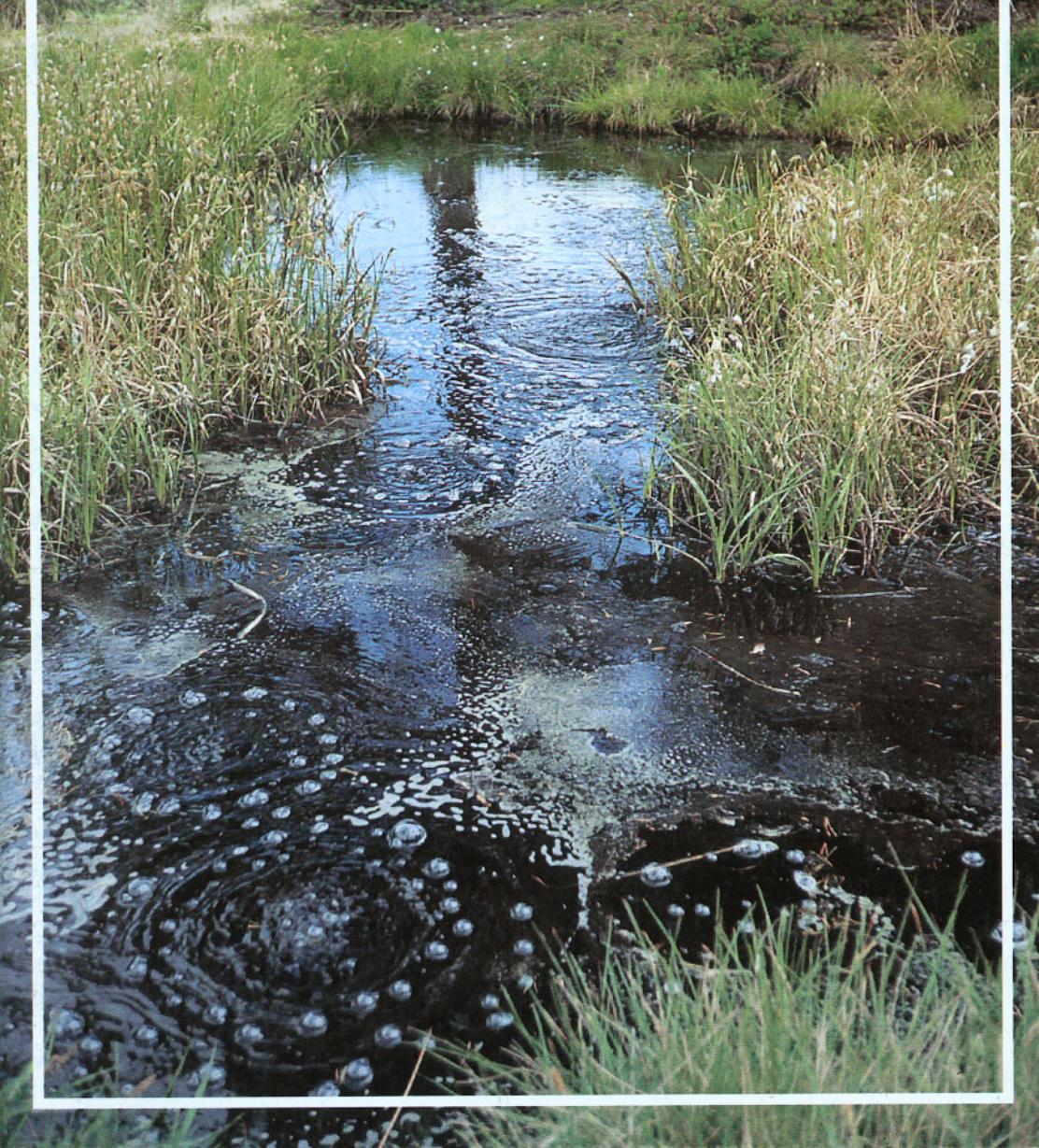

Slavkovský les

CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST SLAVKOVSKÝ LES 42

Slavkovský les

CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST SLAVKOVSKÝ LES

č. 42
1996

ARNIKA - informační a metodický bulletin. Jako nepravidelník vydává Správa chráněné krajinné oblasti Slavkovský les, Anglická 119/15, 353 01 Mariánské Lázně, tel. 624081.

Redakce:
Jan Harvánek

Řídí redakční rada ve složení:

RNDr. Jaroslav Boček
RNDr. Petr Bouše
PhDr. Stanislav Burachovič
Jiří Klášek
Ing. Josef Královec
Mgr. Ellen Volavková
Ing. Stanislav Wieser

Vychází nepravidelně pro aktiv dobrovolných spolupracovníků Správy CHKO Slavkovský les.

Úzávěrka tohoto čísla (42/1996)
26. srpna 1996. Náklad 900 výtisků.

Příspěvky zasílejte na adresu redakce. Za původnost a obsahovou správnost příspěvků ručí autori. Číslo 42/1996 neprošlo jazykovou úpravou.

Tisk: MARIENPRINT Planá
Sazba: DTP SERVIS
Mariánské Lázně

Barevné foto na 1. straně obálky:
Mokrády pod Vlčkem
(Foto Jiří Bytel)
Barevné foto na 4. straně obálky:
Vývěr Štolního pramene
u Michalových Hor
(Foto: Stanislav Wieser)

OBSAH

2

RNDr. Jiří Bytel
NOVĚ VYHLÁŠENÁ
"MALOPLOŠNÁ" ZVLÁSTĚ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ
V CHKO SLAVKOVSKÝ LES

6

Josef Brtek
POVĚSTI O HORE KRUDUMU

11

Vít Zavadil
MYIÁZY OBOJŽIVELNÍKŮ

12

RNDr. Jiří Bytel
ANOTACE NEPUBLIKOVANÝCH PŘÍSPĚVKŮ
K POZNANI PŘÍRODY
CHKO SLAVKOVSKÝ LES (3)

16

Ing. Miroslav Vaněk
ZPRÁVA O SLUŽEBNÍ CESTĚ DO RAKOUSKA

19

Ivan Brdička
SAVCI SLAVKOVSKÉHO LEZA

27

RNDr. Jiří Bytel
DROBNÉ ZOOLOGICKÉ ZPRÁVY

30

Ladislav Plachý
POVOZNICTVÍ VE SLAVKOVSKÉM LESE

32

Beran - Novák - Suček
NEROSTNÉ SUROVINY
SLAVKOVSKÉHO LEZA (III.)

37

Ing. Zdeněk Němec
BŘÍZA PÝŘITÁ, CHMEL OTÁČIVÝ,
JEDLE BĚLOKORA VE SLAVKOVSKÉM LESE

40

RNDr. Jan Křivanec
ŠTOLNÍ PRAMEN

RNDr. Jiří Bytel

NOVĚ VYHLÁŠENÁ "MALOPLOŠNÁ" ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ V CHKO SLAVKOVSKÝ LES

Od posledního zveřejnění přehledu zvláště chráněných území v CHKO Slavkovský les (stav ke dni 30. 9. 1994 uvedený v Arnice Speciál z roku 1995) uplynulo nemálo měsíců a co platilo dříve, dnes již neplatí. Počet zvláště chráněných území se zvětšil ze 17 na rovných 20. Abyste byli i nadále "v obraze", dovoluji si Vám "nové přírůstky" představit.

PŘÍRODNÍ PAMÁTKA KOŇSKÝ PRAMEN (označován rovněž jako Chotěnovská kyselka)

Jedná se o vývěr hydrogenuhličitanové vápenato-hořečnaté železnaté slabě mineralizované studené kyselky, dnes nejvýznamnější ze tří vývěrů historicky uváděných v údolí Chotěnovského potoka. pojmenování Koňský pramen (Koňská kyselka - Pferdesäuerling) vzniklo na základě pověsti, podle níž během třicetileté války v přilehlé bažině utonulo vojenské koňské spřežení.

Pramen nalezneme asi 2,5 kilometru jihovýchodně od Mariánských Lázní, pod svahy zvanými Tepelský rank (tektonický okraj Tepelské plošiny), v nadmořské výšce 570 metrů. Z návsi Chotěnova k němu vede odbočka ze značené turistické cesty (červená značka).

Vývěr je zachycen dutým kmenem v podmáčené louce zarostlé náletovými dřevinami. Vzhledem ke složení bylinného

Přírodní památka KOŇSKÝ PRAMEN - staré jímání v průseku bylo zachováno

patra lze předpokládat, že vývěr byl v minulosti obklopen kosenými loukami. Rozrůstání olší, keřových vrub a zvodnění okolí vývěru je výsledkem přírodního vývoje během posledních desetiletí (Nevečerá, 1995a). Geologické podloží je tvořeno amfibolity s pararulovými vložkami.

Přestože údaje z roku 1974 (Kolářová a Myslík, 1979) udávají vydatnost téměř 20 litrů za minutu, v květnu 1996 byla pracovníky Správy CHKO Slavkovský les naměřena vydatnost pouhých 0,9 litru za minutu, což odpovídá hodnotě uváděné z roku 1956 (Dovolil, 1959). Některé další fyzikální a chemické údaje jsou v připojené tabulce.

Za přírodní památku vyhlásila Koňský pramen Správa chráněné krajinné oblasti Slavkovský les v lednu 1996. Nová úprava přístupu a zastřešení vývěru byla financo-

vána z prostředků poskytnutých Ministerstvem životního prostředí České republiky. Vycistění vývěru a jeho zastřelení provedli v dubnu 1996 členové Klubu přátel Slavkovského lesa a pracovníci Správy CHKO Slavkovský les.

POZNÁMKA REDAKCE:

RNDr. Jan Křivaneč a spol. zjistili z literatury, že vývěr podchycený v průzku, který je označován jako Koňský pramen, se jmenoval "Bergtalsauerling". Koňskou kyselkou byl v minulosti nazýván níže ležící nepodchycený pramen v louce, kde dosud vytéká a zbarvuje okolí.

PŘÍRODNÍ PAMÁTKA ČIPERKA

Rovněž v tomto případě se jedná o vývěr hydrogenuhlíčitanové vápenato-hořečnaté železnaté slabě mineralizované studené kyselky.

Vývěr byl v minulosti znám jako Haníkovský pramen (Hanika-Quelle). Jméno získal podle pana Franze Haniky (1868 - 1938), který nechal na začátku 20. století jímání upravit a později nad ním vybudovat dřevěný pavilonek (dobová fotografia byla zveřejněna v Artice 28/1991, str. 288). Dnešní název Čiperka se začal

používat až po 2. světové válce.

Pramen leží v nadmořské výšce 508 metrů, přibližně kilometr severně od Michalových Hor v údolí Kosího potoka, u mostku přes náhon od bývalé Hanikovy vodní elektrárny (v mapách někdy uváděna jako Lazurový mlýn) při značené turistické cestě (zelená značka). Geologické podloží je tvořeno vystupujícím souvrstvím amfibolitů.

Minerální voda je jímána do dřevěného soudku bez dna. Na základě srovnání dnešního stavu s výše zmíněnou fotografií lze však usuzovat, že vývěr byl v minulosti více vzdálen od koryta náhonu.

Dovolil (1959) odhadoval vydatnost v roce 1956 na 6 litrů za minutu, Kolářová a Myslík (1979) uvádějí vydatnost v roce 1974 jako nepatrnou; údaj zjištěný pracovníky Správy CHKO Slavkovský les v květnu 1996 je 3,9 litru za minutu. Některé další fyzikální a chemické údaje jsou uvedeny v připojené tabulce.

Za přírodní památku vyhlásila pramen Čiperka Správa chráněné krajinné oblasti Slavkovský les v září 1995. Nové zastřelení vývěru bylo financováno z prostředků poskytnutých Ministerstvem životního prostředí České republiky.

Fyzikální a chemické údaje ze srpna 1974 (Kolářová a Myslík, 1979)

název	celková mineralizace (mg/l)	teplota (°C)	pH	volný CO ₂ (mg/l)
Koňský pramen	1 153,05	7,9	5,3	2197
	z toho Ca ²⁺ 176,0			
	Mg ²⁺ 56,5			
	Fe ²⁺ 13,5			
	HCO ₃ ⁻ 839,5			
Čiperka	1 536,33	9,9	5,3	2330
	z toho Ca ²⁺ 242,5			
	Mg ²⁺ 69,3			
	Fe ²⁺ 20,8			
	HCO ₃ ⁻ 1171,4			

PŘÍRODNÍ REZERVACE MOKŘADY POD VLČKEM (*barevná fotografie na obálce Arnyky - poznámka redakce*)

Přírodní rezervaci Mokřady pod Vlčkem nalezneme kilometr jižně od obce Prameny, mezi silnicemi Mariánské Lázně - Prameny a Prameny - Sítiny. Zvláště chráněné území leží v nadmořské výšce 748 - 810 metrů a má rozlohu 40,6 ha. Ochrana byla Správou CHKO Slavkovský les vyhlášena v červnu 1995.

Jedná se o plochy ve středověku odlesněné a do poloviny 20. století s největší pravděpodobností zemědělsky extenzivně využívané místním obyvatelstvem. Snaha zpřístupnit pozemky pro intenzivní zemědělskou velkovýrobu vyústila ve velkolepý meliorační projekt (tzv. pastevní areál Prameny), který byl z větší části v 80. letech bohužel uskutečněn (rozsah prací je dobře patrný na leteckých snímcích z roku 1987 uložených na Správě CHKO Slavkovský les).

Uvedený meliorační zásah vedl k vytvoření tří vegetačně odlišných celků:

1. Oblast s rybníčky (východní část)

Jediná dosud známá lokalita ve Slavkovském lese (možná i v České republice) s unikátními mokřadními společenstvy ovlivněnými hadcovým podložím. Tři rostlinná společenstva, která zde byla popsána, jsou řazena v rámci České republiky ke kriticky ohroženým. Společenstva jsou na lokalitě ohrožena šířením rákosových porostů.

2. Zmeliorované plochy (střed)

Plochy bývalých druhově bohatých podmáčených luk přeměněné na monocenózy bezkolence modrého a metlice trsnaté.

3. Mokřadní komplex (západní část)

Škála rostlinných společenstev podle měnících se vlhkostních podmínek (od vlhkých a celoročně přeplavovaných míst s přesličkou říční a vrbami až po sušší mí-

sta s druhově bohatými vysokobylinnými loukami). Tato rostlinná společenstva jsou ohrožena zarůstáním vrbami a smrkami.

Na základě plánu péče bylo koncem roku 1995 provedeno vytěžení náletových smrků ze západní části přírodní rezervace a v roce 1996 se snad podaří zajistit pokosení rákosin a alespoň některých lučních ploch.

Na území přírodní rezervace bylo zjištěno 251 druhů rostlin, z toho 21 zvláště chráněných druhů (Nevečerl, 1995b; Tréglér a kol., 1993), např. prha chlumní (arnika), korálice trojklanná, prstnatec listenatý, prstnatec májový, hvozdík křoviště, bahnička chudokvětá, kruštík bahenní, všivec bahenní, všivec mokřadní, tučnice obecná, rosnatka okrouhlolistá, bařička bahenní, tuřice dvoudomá, tuřice blešní.

Rovněž z hlediska zoologického je území značně cenné. Vzhledem k tomu, že rybníčky představují jediné stojaté vodní plochy v oblasti Pramenška, jsou využívány jako rozmnožovací nádrže obojživelníků z širokého okolí (ropucha obecná, skokan hnědý, skokan ostronosý, komplex zelených skokanů, čolek obecný, čolek horský). Na území přírodní rezervace byly zjištěny rovněž některé druhy chráněných plazů - zmije obecná, užovka obojková, ještěrka živorodá, ještěrka obecná. Různorodost biotopů nabízí potravní i hnízdní možnosti celé řadě ptáků (např. čáp černý, tetřívek obecný, bekasina otavní, ťuhýk obecný, ťuhýk šedý).

CITOVARÁ LITERATURA:

Dovolil, M. (1959): Hydrogeologie oblasti kyselek v Mariánských Lázních a v jejich širokém okolí. - 195 s., ms. (Disertační práce Přírodovědecké fakulty UK Praha, kat. hydrogeologie a inž. geologie; depon in: Městské museum Mariánské Lázně).

Kolářová, M. a Myslík, V. (1979): Minerální vody Západoceského kraje. - 286 s., Ústř. ústav geol., Praha.

Nevečeřal, P. (1995a): Kořská (Chotěnovská) kyselka. Botanická charakteristika ochranného pásmo- stav v roce 1995. - 1 s., ms. (Zpráva; depon in: SCHKO Slavkovský les Mariánské Lázně).

Nevečeřal, P. (1995b): Přírodní rezervace Mokřady pod Vlčkem. Inventarizační průzkum (botanická část). - 13., ms. (Inventarizační průzkum; depon in: SCHKO Slavkovský les Mariánské Lázně).

Přírodní památka ČIPERKA

rizační průzkum; depon in: SCHKO Slavkovský les Mariánské Lázně).

Trégler, M. a kol. (1993): Zpráva z botnického mapování v lokalitě "Mokřady pod Vlčkem" provedeného dne 10. 7. 1993 Botnickou sekci CHKO Slavkovský les. - 4 s., ms. (Soupis druhů; depon in: SCHKO Slavkovský les Mariánské Lázně).

Josef Brtek

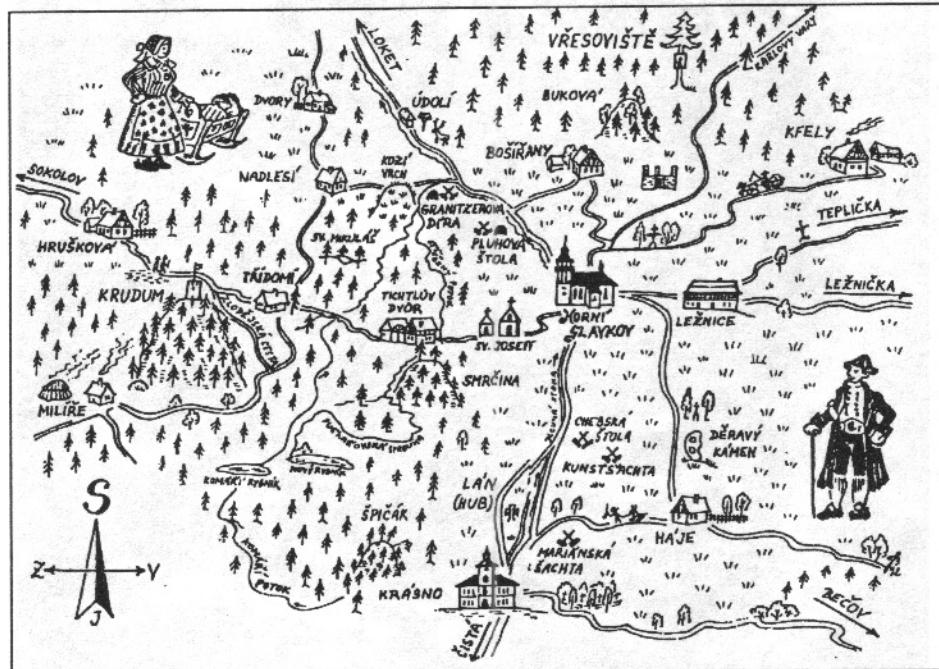
POVĚSTI O HOŘE KRUDUMU

Asi 6 km západně od Horního Slavkova se do výše 838 m nad mořem strmě vypíná mohutná zalesněná hora. Díváte-li se na ni z cesty do Ležnice či k Hájům, bude vám připadat, jako by se Horní Slavkov - a to i se svými sídlišti - skromě krčil při jejím úpatí. Ve starých mapách se hora jmenuje Krudum a tento název dodnes přežívá v obecném povědomí a běžně se používá. V 50. letech našeho století dostala hora úřední název Chrudim a takto ji najdete označenou jak v současných mapách turistických, tak i ve všech ostatních. Obecně se však tento nešťastný, byť i možná jazykově správný překlad mezi lidmi neujal; zeptáte-li se, kde leží Chrudim, bud' po krči rameny nebo vás (ti sečeťejší) nasměrují do východních Čech. Kde leží Kru-

dum, vám však ve Slavkovském lese řekne každý.

Hora má tři vrcholy. Na jednom z nich - tom nejvýchodnějším - se dříve za válečných časů vztyčovala takzvaná poplašná tyč. Byla osazována do lúžka, vytesaného v jednom z balvanů, a tvorila ji smrko-vá kláda, na jejímž konci byl upevněn železný koš s hořícím klestím. Dým z poplašné tyče na Krudumu oznamoval široko do kraje obyvatelům Slavkovska a Loketska, že se blíží nepřítel a s ním nebezpečí. Svoje opodstatnění tato primitivní výstražná signalizace ztratila snad až někdy za napoleonských válek.

Z nich zbyla na Krudumu po dlouhou dobu zachována jiná památka, dnes nezvěstná a známá jen ze starších fotografií,

takzvaný "Francouzský kámen". Byl to asi metr vysoký čtverhranný kamenný patník, sloužící jako trigonometrický bod. Nesl na sobě zkratkovitý nápis "Reg. Imp. Fr. pmo" a letopočet 1808. Právě zkratka Fr. patrně způsobila, že ho pozdější místní tradice sice i nadále spojovala s geometry, ale francouzskými. Dnes ale víme, že nápis na kameni označoval jeho zřízení za vlády císaře Františka I. a že pocházel z doby, kdy tu nejspíš císařtí zeměměřiči (podle nápisu možná Italové?) prováděli svá měření za účelem zhotovení nových vojenských map západního českého pohraničí pro rakouský generální štáb před nadcházející válkou s napoleonskou Francií v roce 1809. Ještě další, zčásti nečitelné, označení Francouzský kámen nesl: "...1904 FR JO", které do něho bylo vtesáno, když ho jako osvědčený trigonometrický bod použili ke zpresení speciálních map zeměměřiči za vlády císaře Františka Josefa I.

Také rozhledna svého času na východním ze tří vrcholů Krudumu stávala. Vznikla z podnětu členů loketské pobočky Svazu chebských obcí a byla slavnostně odhalena 11. září 1932 za přítomnosti mnoha lidí ze širokého okolí. Nesla jméno MUDr. Ondřeje Kempfa, rodáka z Krá-senského Lánu (Hub), předního vídeňského lékaře, který prožil své dětství v Třídomí pod Krudumem a později napsal řadu básní i knížku o "své krudumské vlasti". Rozhledna poskytovala pěkný pohled na hornatou krajinu Slavkovského lesa a na mělkou pánev horního Poohří až k modravému masivu Krušných hor, z nichž odtud při dobrém počasí bývaly vidět dokonce i značně vzdálené vrcholky, Vlčince, Plešivce, Klínovce a Měděnce. Po druhé světové válce rozhledna osírela, zpustla a zchátrala, zub času se na ní nenepravitelně podepsal. Její torzo bylo srovnáno se zemí někdy kolem roku 1980.

Rozlehle a takřka ploché temeno Kru-

dumu považoval hornoslavkovský badatel Rudolf Prosch v roce 1943 za možné sídliště Keltsů či Langobardů, avšak jednoznačné doklady, podporující tuto velmi odvážnou domněnkou zatím nemáme.

Ve středověku mohutná hora zase vzbuzovala pozornost hledačů rud a kovkopů.

"Když přijdeš do Třídomí, tu uvidíš po levé ruce velkou horu. Jmenuje se Gruthum" informuje nás o Krudumu jeden z nich, benátský prospektor Giuseppe Adogoni Pahamini. "Na této hoře je stříbrná žila silná jako paže, především ale drží v sobě mnoho cínu. Dole u hory najdeš četná bahniska, jež obsahují všechna zlatá zrna". A dále píše: "V Čisté se ptej po Miltau (zaniklá ves mezi Čistou a Milířemi), tu je proti kroví dvůr. Tam jdi cestou proti půlnoci, tu uvidíš opět Gruthum. Ta-to hora se může kvůli cínu a stříbru zvat Stříbrná hora." ujišťuje nás dánvý Benáťcan a s notnou dávkou nadsázky dodává: "Tato vesnička náleží hraběti v Sokolově a je natolik drahá, že se v ní může každý dům nechat pokryt stříbrem".

Jak vidět, strmá silueta Krudumu, jež hoří vrcholky se za deštivého či bouřlivého počasí dodnes skrývají v mlze a div ne v těžkých a temných mračnech nízko ležících nad krajinou, přitahovala lidi z blízkého i vzdálenějšího okolí odedávna. Nápadná a tajemně zneprávěná hora se dostala i do krásného písemnictví zdejší oblasti - z autorů Sokolovska tu namátkou jmenujme Johanna Hahna, Ing. Adolfa Hornera a již zmíněného dr. Kempfa - a jak jinak, stala se i v děčíném námětem pro autory lidových pověstí. Vydejme se tedy na malou procházku do temných kru-dumských lesů a povézme si je:

Ó ZÁMKU NA KRUDUMU

Na vrcholu Krudumu stával v dávných časech mohutný zámek, který král daroval jednomu udatnému hraběti. Tento

hrabě byl velmi bohatý a kromě krudumského vlastnil ještě dva další zámky ve vnitrozemí. Doufal, že všechno své bohatství a rozlehlá panství jednou předá pokračovateli rodu, svému jedinému synovi. Aby osvědčil svou zbožnost, nechal hrabě na úpatí Krudumu, při rozcestí cest z Hruškové na Loket a Horní Slavkov, postavit klášter s kostelem ke cti svatého Mikuláše. Na dvou místech v okolí Krudumu nechal vymýt les a na takto získané půdě dal vzniknout vesnicím Milíře a Hrušková, což přispělo k bezpečnosti zdejších cest.

Naděje starého hraběte však zmařil jeho syn. Dostal se do ostré hádky se synem hraběte ze Sokolova a zabil ho. Aby odčinil svůj zločin a aby na posvěcených místech ulehčil své duši od těžkého hřichu, vydal se na kajícnu pouť do Říma.

Na zpáteční cestě z věčného města dorazil mladý hrabě až do okolí Plané. Když odtamtud pokračoval v cestě velkým lesem, narazil na tlupu loupežníků, kteří s sebou odváděli hlasitě naříkající překrásnu dívku. Mladý hrabě se svými pážaty loupežníky bez váhání napadl, část jich pobil a část zahnal na útek. Když dívku, která během boje omdlela, vysvobodil z pout a vzkřísil, požádal ji: "Rekněte, kdo jste, abych Vás mohl vrátit Vašim blízkým."

Zachráněná dívka odpověděla: "Jsem dcerou sokolovského hraběte."

Tak se zvláštním řízením osudu stalo, že ten, kdo zabil otci syna, vysvobodil jeho dceru z rukou lupičů.

"Povězte, krásná slečno," ptal se mladík dále, "byl starý krudumský hrabě ještě naživu, když vás troufali lupiči unesli?"

Po této otázce dívka na mladého hraběte pohlédla, až se zachvěl a zbledl.

"Zlá zvěst vás čeká," odpověděla. A i když ji teď mladý hrabě zahrnoval otázkami, neprozradila mu dívka nic o tom, jaké neštěstí ho potká.

Hrabě se rozloučil s dívkou, propustil

svůj doprovod a spěchal na Krudum. Když vtrhl na zámek, zvolal na zámeckou čeleď: "Kde je můj otec?"

Sloužící před ním stáli se svěšenými hlavami a mlčeli. Konečně předstoupil starý, šedivý kastelán a řekl: "Pane, osmrkát již slunce vzešlo nad hory od doby, kdy jsme vašeho otce pohřbili do klášterní hrobky."

Odpověď mladým hrabětem otřásla. Když se vzchopil, zeptal se, co jeho statného otce tak rychle přivedlo do hrobu. Protože kastelán ani sloužící mu nemohli dát žádné vysvětlení, chtěl se nechat zavést do hrobky. Do kláštera jej však nechtěli vpustit a dveře mu otevřeli teprve pod pohružkou násilí. Když v hrobce odklopili víko rakve, ukázalo se, že mrtvé tělo je skrz naskrz černé, neboť starý krudumský hrabě nebyl zabít ve sporu, ani jej neskátila nemoc, nýbrž byl otráven jedem.

Toto zjištění podlodilo životní síly mladého hraběte. Nikdy více už nechtěl prodlévat na místech, jež mu přinesla nevýslovne neštěstí a neskonale hoře. Shromáždil zlato, stříbro a šperky, jež mu stačily k obživě, ostatní nechal zazdít v rozsáhlých skepleních krudumského zámku a mikulášského kláštera. Poté byla v klášteře uspořádána velká hostina a když byli všichni opilí vínem, mladý hrabě uzavřel brány a zapálil četné budovy. Stavení zámku vzplála jasným plamenem a vyhořela též vesnice Milíře, která si pak po dlouhá léta zachovala název "Pustina".

Mladý hrabě příštího jitra zmizel a na Krudumu jej víckrát nikdo nespatril.

(podle A. P. Schmitta, 1864)

O ZÁNIKU TICHTLOVA DVORA

Po zkáze krudumského zámku bloudila zámecká čeleď krajem bez pána, odvykla práci a v krajině, zbavené ochrany, se dala na loupení. O oněch časech měla také lesní cesta na severovýchodním

úpatí Krudumu, zvaná někdy Kočičí stezka, dostat název Zlodějská cesta.

Jednou se loupežníci dozvěděli, že pán na Tichtlově dvoře, rytířském statku poblíž Horního Slavkova, se vypravil na velkou slavnost. Využili jeho nepřitomnosti, dvůr přepadli a vyplenili ho. Přitom zabili rytířovo jediné dítě, dceru, která

zůstala doma, a její mrtvé tělo svrhli do jedné ze šachet v okolí. V půli cesty mezi Horním Slavkovem a Krásnem pak lupiči přikročili k dělení získané kořisti, ale protože se o ni nepohodli, strhla se mezi nimi rvačka, po které ze sedmi lupičů zůstal na živu jen jedený. Místo, kde se pobili, dříve označovalo pamětní znamení, a to až do pozdější výstavby silnice.

Navrátilivší se rytíř a jeho žena vypleněný dvorec záhy opustili a Tichtlův dvůr zanikl. Mrtvé tělo zavražděné dívky bylo s pomocí dobrých slídících psů nalezeno a pochováno, ale její duch dosud obchází kolem. Poněvadž byla poslední svého rodu, musí v podobě bílé paní obcházet na místě svých předků, dokud ne nastane hodina jejího vysvobození. Nikomu neškodí, ale zavádí každého, kdo si chce odnést poklady, odpočívající v Krudumu.

(podle A. P. Schmitta, 1864)

O PROMĚNĚNÉM POKLADU Z KRUDUMU

Jen jedně ženě se jednou na Velký pátek velikonoční podařilo proniknout do otevřené hory a odněst si z ní domů mnoho zlata. Protože na ně ale zapomněla položit posvěcený předmět, měla příštího rána v truhle místo zlata hoblinky.

(podle A. P. Schmitta, 1864)

O POKLADECH V KRUDUMU

Za jedné bouřlivé noci se trosky hradu s významnými poklady propadly a od té doby není na Krudumu bezpečno. Podzemní chodby vedou do zámku a do jeho zahrad, avšak málokomu se podařilo propadlou nádheru spatřit. (podle F. Flotha, 1898)

O BARBORCE A BÍLÉ PANÍ

Mnoho let po zmizení mladého hraběte z Krudumu byl na "Pustině", v místech vypálené vsi Miliře, opět vystavěn dvůr. Patřil bohatému chmelaři, který měl jediné dítě, dcerku jménem Barborka.

Ta se jednou vydala na Krudum sbírat bukvice. Když jich nasbírala značné množství, unavená si lehla do mechu a usnula. Tu náhle ucítila doteky jemné ruky a když procitla, spatřila před sebou krásnou, bíle oděnou paní, a kolem dokola nádhernou zahradu plnou květů a ovoce. Uprostřed zahrady šuměl vodotrysk, vzduchem poletovali pestří ptáci a motýli. Barborka nevycházela z údivu. Bílá paní k ní promluvila mírným hlasem a přikázala jí, ať ji následuje. Barborka šla a prohlížela si všechny krásy zahrady, až přišly do loubí, na jejichž konci stál překrásný zámek. Byl celý z bílého mramoru, brány ze slonoviny měl opatřeny zlatými zámky, střechu pokryvaly blýskavé tolary a v oknech visely těžké záclony.

Paní vedla Barborku do zámku a tam ji provázela z poschodí do poschodí. Děvčátko ztratilo všechnen strach a dokonce

požádalo svoji průvodkyni, zda by si mohlo prohlédnout i podzemí zámku. Paní se zprvu zdráhala pak ale svolila - Barborka však musela slavnostně slíbit, že přitom nebude ani mluvit, ani se smát či plakat. Potom šly. Cestou paní strížila dítěti něco do kapsy.

Plná očekávání vešla Barborka do prvního sklepení - a jak se cítila zklamaná! Nikde nádhera zámeckých komnat, zdi a stropy tu byly pokryty černým suknem, na němž se třpytily stříbrné hvězdičky. Uprostřed sklepení stála velká černá raken a kolem ní byly rozmístěny čtyři mohutné svícny s hořícími voskovicemi. Bílá paní přistoupila k rakeni, poklekla, zahalila si tvář a začala srdceryvně vzlykat. Barborka nevěděla, jak se to přihodilo, náhle ji pojaly soucit a plačící paní, zapomněla na svůj slib a dala se do hlasitého pláče.

Tu se ozvala ohromná rána, až se celý zámek otřásl. Barborka upadla na zem a když procitla k vědomí, shledala, že je sama uprostřed lesa. Myslela, že se jí všechny jen zdálo, ale když sáhla do kapsy, vytáhla z ní velký, lesklý kus zlata, který jí tam bílá paní tajně vložila. Tu ji přepadl nevýslovný strach a jak mohla, běžela rychle do rodného domu. Tam ji však očekávalo nové překvapení. Obě lípy, jež stávaly u brány do dvora, zmizely, před dveřmi domu si hrály cizí děti, ve světnici pobývali cizí lidé. Když na ně zvolala: "Jsem chmelařova Barborka, copak mě nepoznáváte?" lidé se zasmáli a jeden z nich řekl: "Odkud přicházíš? Tvůj otec je už patnáct let mrtev a před patnácti lety jsem od něj dvůr kupil. Vyprávěj přece, kde jsi byla, velmi jsi se změnila!"

Tu se Barborka podívala do zrcadla a spatřila v něm starý, vrásčitý obliječ. Zděsila se té proměny a utekla zpátky do lesa. Postavila si v něm chýši, živila se kořínky a houbami a do rodného dvora se více nevrátila. (podle J. Hahna, 1912)

Poznámky a vysvětlivky k pověstem ad "Pověsti o hoře Krudumu" - Valešova kronika Horního Slavkova z r. 1963 (cit. strojop. opis, s. 2) přináší tuto zajímavou zmínku: "V okolí hory Krudum byla v dávné době též osada, jejíž obyvatelé střežili právě uvedené dopravní cesty.

Památkou na strážní činnost a strach obchodníků z předpadů je ještě i pověst o zlém "Krudum-Geist", zlém duchu z Krudumu." Zmíněnou pověst se mi bohužel v prostudovaných pramenech a literatuře nepodařilo nalézt a neznali ji ani ti němečtí pamětníci ze Sokolovska, s nimiž jsem měl možnost hovořit.

ad "O zámku na Krudumu" - Ačkoliv čeští autori 2. poloviny 20. století u této pověsti vesměs užívají termín "hrad" na Krudumu, povaloval jsem za nutné vrátit se k původnímu německému "Schloss" (zámek), a to i proto, že i všechny další německé pověsti, vztahující se k bývalému pánskemu sídlu na Krudumu, objekt zmiňují jako zámek. Výjimkou je pověst "O pokladech v Krudumu", kde v originále skutečně stojí "Burg" - hrad. Pověst zpracovalo mnohou autorů, z nichž A. P. Schmitt, c. d. 1864, J. Hofmann, c. d. 1880 a F. Floth, c. d. 1898 hovoří pod Krudumem o mikulášském "Klášterě".

ad "O zániku Tichtlova dvora" - Podle R. Prošche (c. d. 1938, s. 17, 21) na kopci Arlberg (později Tichtelberg, dnes Smrčina) slával Medvědí dvůr (Bärenhof), který byl údajně rodovým sídlem zemanů Tichtelů z Tutzingu. Po prodeji dvora městu H. Slavkovu, k němuž prý došlo r. 1539, měl zeman Tichtel přesídlit do Čisté (u Krásna). Podle knihy o H. Slavkovu (Schlaggenwalde etc., 1991, s. 85 a 112) si r. 1544 jeden ze čtyř purkmistrů H. Slavkova Hanns Pern na svých pozemcích západně od města postavil velký dvůr zvaný Pernův (Pernhof). Ten r. 1561 získal Tichtel z Tutzingu, jenž ho r. 1581 prodal městu. Tento Tichtlův dvůr zanikl bez stopy. Roku 1936 postavil na západním břehu Stříbrného potoka, severně od hory Smrčiny,

Willibald Neidhart dvůr, který přijal historický název Tichtlův dvůr (Tichtelhof). Asi 250 m severozápadně od této novostavby postavil r. 1938 loketský notář Korb dvůr č. p. 514, na který přešlo starší označení Mědveďí dvůr (Bärenhof). - Pokud jde o pamětní znamení, zmiňované pověsti, můžeme se jen dohadovat, zda jím vypravěč nemyslel středověký kamenný kříž, dosud stojící na Schnödově pni mezi H. Slavkou a Krásnem v místech zbořeného Olšového dvora (Erlhof, Erlenhof). Téhoto kříže ovšem - jak uvádí prof. F. Wilhelm v Erzgeribgs-Zeitung - bylo u Horního Slavkova několik.

ad "O pokladech v Krudumu" - F. Floth v pověsti užívá jak výrazu "hrad", tak i "zámek".

ad "O Barborce a bílé paní" - A. P. Schmitt, z něhož J. Hahn čerpal, nechává v pověsti navíc Barborku vyhlédnout z okna krudumského zámku do nádherné zahrady.

Vít Zavadil

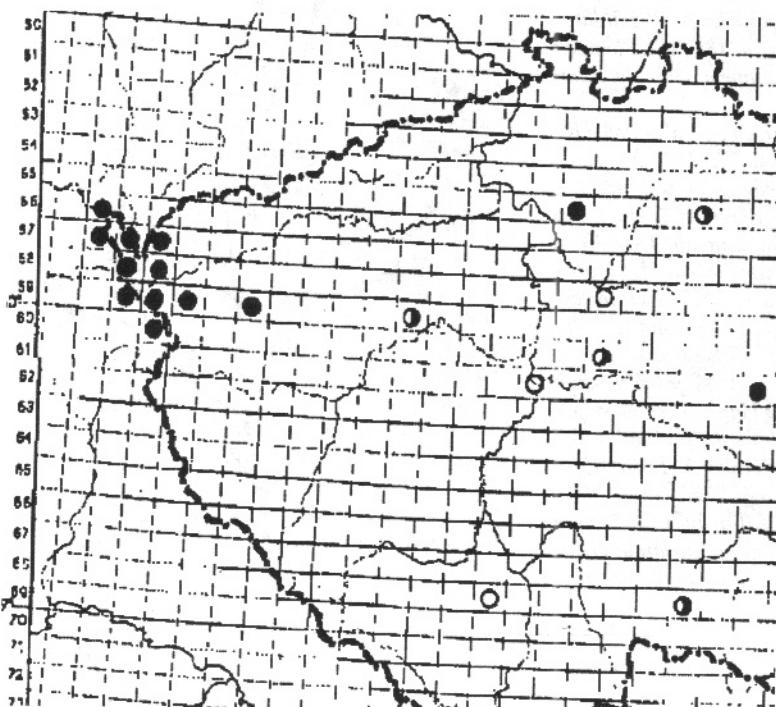
MYIÁZY OBOJŽIVELNÍKŮ

Myiáza je onemocnění zvířat, ale i lidí, které jezpůsobeno larvami much. U našich obojživelníků vyvolává zmíněnou parazitózu druh bzučivky *Lucilia bufonivora*. Samička bzučivky klade vajíčka na tělo žaby - viz obr. č. 1. Larvy se líhnou asi po třech dnech a ihned pronikají do těla žab nozdrami. Larvy se zpočátku živí hlenem a krví z narušených krevních vlásečnic, posléze přecházejí k vyžírání měkkých tělních částí v okolí nozder. Žaby v této fázi onemocnění mají rozšířené až rozeřané nozdry, což je nápadné, jak je patrné z obr. č. 2. V tuto dobu vývoje parazitů nejspíše postižené žaby nalezneme. Bílé larvy bzučivek jsou někdy k sobě

těsně nahloučeny a vypílňují rozeřané nozdry žab. Pokračují dále ve zničujícím žíru a svého hostitele doslova zaživa seze-rou. V konečné fázi vývoje larvy tělo hos-titele opustí, vyhledají místo k zakuklení a dále proběhne běžný vývoj až k líhnutí imag. Na našem území jsou většinou na-padány ropuchy obecné, méně často ropu-chu krátkonohá či skokan hnědý.

Prvě ropuchy s myiázou vidíme po-čátkem června, poslední pak koncem září. Jiří Mařík pozoroval nemocnou ropuchu v zámeckém parku Lázní Kynžvart ještě 7. 10. 1995, což je již výjimka. Výměna jedné ge-nerace trvá zhru-ba 6 týdnů v zá-vislosti na počasí. Larvy podzimní generace přečká-vají zimu ve stadiu zakuklení. Ko-lom interakce *Lucilia bufonivora* kon-tra *Amphibia* je prozatím mnoho nejasností, stejně jako máme zatím jen zcela mlhavý obraz o rozšíření *Lucilia bufonivora* u nás.

V mapce jsou předběžně vyneseny údaje o rozšíření *Lucilia bufonivora* na základě pozorování obojživelníka s myiázami, v jednom případě se jedná přímo o odchyt imag bzučivek. Koncentrace nálezů v oblasti Ašského výběžku je způsobena intenzivním výzkumem v této části republiky, ve kterém mi pomáhali M. Bazala, P. Kolman, O. Krnáč a zejména J. Mařík, pracovníci RŽP OÚ v Chebu a MM ve Františkových Lázních. Na druhou stranu jsem osobně v jiné oblasti republiky i přes intenzivní pátrání postižené obojživelníky nikdy nepozoroval. Velmi pravděpodobný výskyt myiáz, způsobených bzučivkou *Lucilia bufonivora* je v oblasti Českého lesa, Slavkovského lesa a Tachovské brázdy, odkud topicky neupřesněné nálezy hlásí Řepa (in litt.). Dopsud byly shromázděny dosavadní literární i nepublikované údaje těchto autorů: Čepelák 1952 (kv. 5854),

Drábek & Kaftan (6159), Houba (6152), Kolman (5553), Ložek sen. (5948), Opatrný 1985 (5840), Pivoňka (6054), Samšiňák 1968 (5557), Suchánek & Bytel 1995 (5943), Voděra 1969 (6857), Záleský 1926 (6851), Zavadil a kol. (5638, 5738, 5739, 5740, 5839, 5840, 5939, 5940, 5941, 6040). Postižené ropuchy zachytily v roce 1962 a 1995 i doc Chalupský; tyto nálezy nejsou uvedeny pro ne zcela přesnou topizaci.

Ropuchs s myiázami lze aktivně vyhledávat. Nejvhodnější doba je v červnu až září. Nalezneme je často ve vodě - v rybnících či sezonních kalužích - tj. v místech, kde by herpetolog v létě suchozemské obojživelníky nehledal, nebo na tahu žab k vodě. Veškeré informace o výskytu myiáz či *Lucilia bufonivora* budou vítány a použity pro další bádání. Adresa autora: AOPK ČR, Kališnická 4, 130 00 Praha 3.

RNDr. Jiří Bytel
ANOTACE NEPUBLIKOVANÝCH PŘÍSPĚVKŮ K POZNÁNÍ
PŘÍRODY CHKO SLAVKOVSKÝ LES
(3)

Zveřejňujeme třetí pokračování přehledu prací vztahujících se k území CHKO Slavkovský les, o jejichž publikaci nemáme informace a tedy předpokládáme, že publikovány dosud nebyly. V připravovaných pokračování nabízíme všem zájemcům možnost připomenout své nepublikované práce (týká se i materiálů z let minulých), včetně studentských.

Poznámká *Pokud není uvedeno jinak, zmíněné práce jsou k dispozici v knihovně Správy CHKO Slavkovský les v Mariánských Lázních.*

Bytel, J. (ed.) (1994): Faunistická pozorování v roce 1993. - 5 s., nepublikovaný rukopis. Soupis záznamů 11 autorů o pozorování obojživelníků, plazů, ptáků a savců na území CHKO Slavkovský les a v blízkém okolí v roce 1993.

Bytel, J. (ed.) (1996): Faunistická pozorování v roce 1995 - 24 s., nepublikovaný rukopis. Soupis záznamů 24 autorů o pozorování obojživelníků, plazů, ptáků a savců na území CHKO Slavkovský les a v blízkém okolí v roce 1995.

Bytel, J. (ed.) (1996): Záznamy o jednotlivých druzích netopýrů v CHKO Slavkovský les v roce 1995. - 5 s., nepublikovaný rukopis. Soupis nepublikovaných údajů (6 autorů) o výskytu 11 druhů netopýrů, soupis lokalit (číslo mapovacího čtverce, nadmořská výška, katastrální území).

Jelínek, F. (1987): Návrh na vyhlášení chráněného území Nové Kounice v okrese Karlovy Vary. - 3 s., nepublikovaný rukopis. Přírodovědecká charakteristika lokality (katastrální území Javorná, Český Chloumek - obě

okres Karlovy Vary), fytocenologické zařazení, soupis některých zjištěných druhů rostlin (18) a živočichů (7), údaje o přesazených hořích hořepnících (stav v roce 1987). Fytocenologické zařazení společenstev jihozápadních svahů kopce Lysina s uvedením převládajících rostlin (6 druhů). Mapa s navrhovanými hranicemi (1 : 5000).

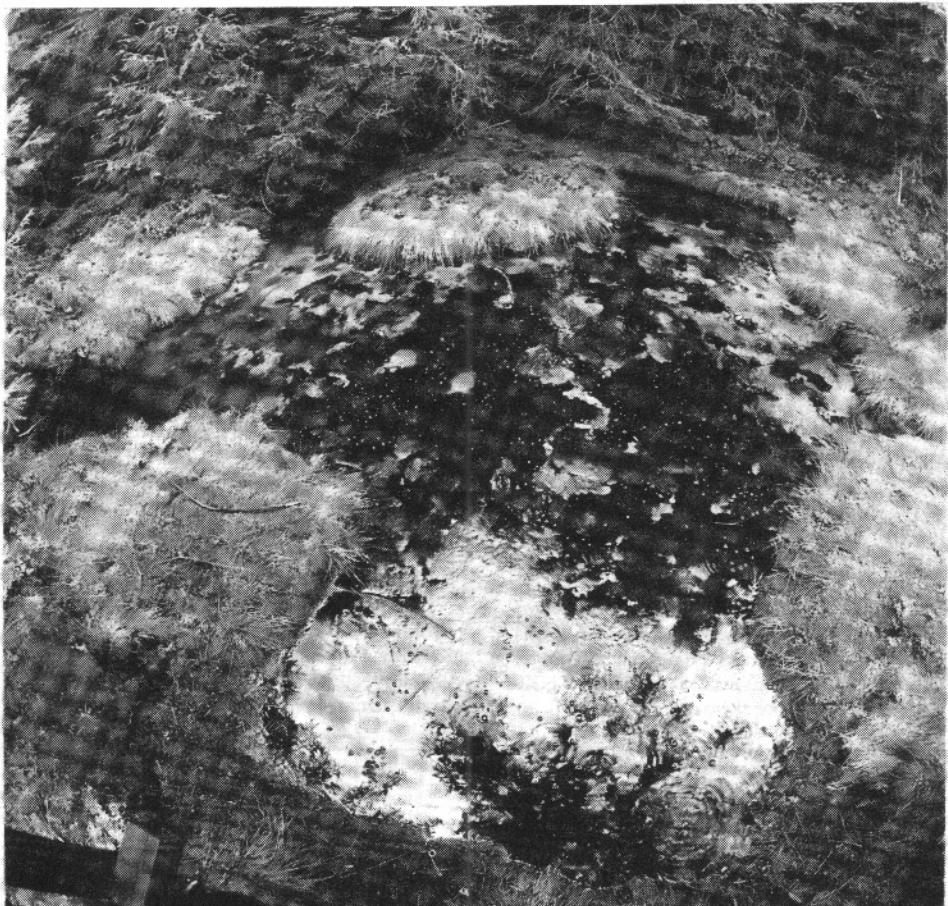
Löw, J. (1993): Vymezené sosiekoregiony a biochory v západoceském regionu. - 9 s., nepublikovaný rukopis. Vymezení dvou druhů biogeografických jednotek (sosiekoregiony a biochory) na území Západoceského kraje; mapy 1 : 50 000. (Poznámka: Na Správě CHKO Slavkovský les jsou k dispozici pouze mapy pokrývající území CHKO.)

Nevečerář, P. (1987): Vegetace minerálních vývěrů v jižní části chráněné krajinné

oblasti Slavkovský les. - 25 s., nepublikovaný rukopis - práce SOČ (Gymnázium Mariánské Lázně). Fyzickogeografické poměry zkoumaného území (geologie, hydrologie, minerální prameny), lokalizace zkoumaných vývěrů (katastrální území Pístov, Dolní Kramolín - okres Tachov; Chotěnov u Mar. Lázní, Prameny, Lázně Kynžvart - okres Cheb; Babice u Poutnova - okres Karlovy Vary), fytogeografické členění oblasti, rostlinná společenstva vývěrů kyselek (luční vývěry, vývěry v olšinách), fytocenologické snímky (celkem 11 snímků - 2 z června 1985, 1 z července 1985, 8 ze srpna 1986), literatura, syntetická tabulka asociace *Caricetum goodenowii*, graf poměru stálosti a počtu druhů asociace *Caricetum goodenowii*, 3 mapy. (Práce je uložena rovněž v Západoceském muzeu Plzeň - oddělení přírodnovědy, botanika).

Mofetové jezírko na SMRAĎOCHU

foto Wieser

Nevečerál, P. (1994): Revitalizace rašeliniště "V borkách" u obce Krásno. - 7 s., nepublikovaný rukopis. Fyzicko-geografické údaje o lokalitě (katastrální území Krásno nad Teplou - okres Sokolov), vznik a historický stav rašeliniště před těžbou, seznam zjištěných druhů rostlin před započetím těžby (47 druhů - údaje z let 1955-59), seznam zjištěných druhů rostlin v době těžby (34 druhy - údaje z let 1983-94), návrhy na řešení rekultivace, literatura.

Nevečerál, P. (1995): Navrhovaná přírodní rezervace Podhorní vrch - přehled zjištěných druhů rostlin (literární rešené). - 7 s., nepublikovaný rukopis. Soupis 282 zjištěných druhů na území navrhované přírodní rezervace Podhorní vrch a okolí (katastrální území Ovesné Kladruby - okres Cheb; Horní Kramolín - okres Karlovy Vary) v letech 1837 - 1995 (14 autorů), fytoценologické zařazení, návrh hraniče přírodní rezervace, literatura.

Přeček, J. (1996): Rašeliniště "V borkách" na území Cistá - Krásno ve Slavkovském lese. (Hydrogeologická problematika exploatace a následné rekultivace.) - 8 s., nepublikovaný rukopis. Základní údaje o lokalitě (katastrální území Krásno nad Teplou - okres Sokolov), historie vzniku rašeliniště, historie těžby, geomorfologická situace ložiska, klimatické a hydrologické poměry, strukturně geologické a hydrogeologické poměry. Návrh opatření k rekultivaci ložiska (včetně doporučení dalších průzkumů a sledování).

Pocová, L., Mudra, P. a Trégler, M. (1996): Seznam druhů rostlin zjištěných v roce 1995 v lesních stráních v prostoru geologické stezky a ve svazích Žižkova vrchu v Mariánských Lázních. - 3 s., nepublikovaný rukopis. Soupis 110 zjištěných druhů v uvedeném území (katastrální území Mariánské Lázně - okres Cheb).

Sadílková, B. a Adamec, O. (1985): Nový pramen pro Mariánské Lázně. - 29 s., nepublikovaný rukopis - práce SOČ (Gymnázium Mariánské Lázně). Vznik a využi-

vání mariánskolázeňských minerálních vod, lokalizace a popis objeveného pramene (katastrální území Úšovice - okres Cheb), výsledky chemických analýz 8 vzorků (uvedeny i výsledky analýz 6 vzorků Lesního pramene v Mariánských Lázních), porovnání s historickými údaji o vývěrech minerálních vod v blízkém okolí, mapa (náčrt), fotodokumentace, literatura.

Trégler, M. (1996): Návrh na doplnění sítě maloplošných zvláště chráněných území v CHKO Slavkovský les. Návrh ploch pro cílenou péči ochrany přírody. - 3 s., nepublikovaný rukopis. Seznam a charakteristika lokalit v CHKO Slavkovský les navrhovaných k vyhlášení za zvláště chráněná území z důvodu botanických (16 lokalit) a geologických (2 lokality). Soupis 9 botanicky cenných lokalit s návrhem způsobu jejich ohbospodařování. Mapa.

Trégler, M. (1996): Botanická sekce CHKO Slavkovský les. Zpráva z terénní exkurze konané dne 25. května 1996. - 2 s., nepublikovaný rukopis. Seznam některých zjištěných druhů rostlin (18 druhů vyšších rostlin, 20 mechůrostů) na 17 lokalitách (katastrální území Kamenný Dvůr, Podlesí, Štědrá u Kynšperka nad Ohří - vše okres Sokolov; Milíkov u Mar. Lázní, Těšov u Milíkova, Dolní Žandov, Úbočí u Dolního Žandova - vše okres Cheb), mapa.

Naučná tabule Správy CHKO Slavkovský les u Dlouhé stoky pod Krásenským vrchem foto Wieser

Ing. Miroslav Vaniš

ZPRÁVA O SLUŽEBNÍ CESTĚ DO RAKOUSKA

Dne 6. a 7. května 1996 uspořádaly Lesy České republiky - Lesní závod Kladská spolu s CHKO Slavkovský les tématickou exkurzi do Rakouska. Tuto akci pořádal v rámci spolupráce s Vysokou školou zemědělskou, Masarykovou univerzitou v Českých Budějovicích ing. Hanzal, CSc. z katedry ekologie. S touto katedrou spolupracuje LZ Kladská a CHKO při úkolu snižování škod zvěří na lesních porostech. Ing. Hanzal, CSc. domluvil návštěvu ve výzkumném ústavu volně žijící zvěře a ekologie ve Vídni a exkurzi do lesů hraběte Mayer Melnhofa ve Štýrsku v Pfannbergu.

Ve výzkumném ústavu ve Vídni nás přivítal Dr. Wodnanský, který nás provázел po celou dobu našeho zájezdu. Prof. D. I. Dr. Reimoser, který je ve světě uznávaným odborníkem v otázce škody a jejich eliminace na životní prostředí, ve své před-

nášce na téma ztráty na přírůstku, ztráty diversity, aspekty škod, sledování škod v rámci srovnávacích oplocenek (jejichž je autorem), plán lovů a odstřel zvěře zaujal všechny členy zájezdu a vyprovokoval je k velice zajímavé diskusi. Návštěva ve Štýrsku v Pfannebergu u hraběte Mayer Melnhofa, jenž je majitelem 30 tis. ha lesa, které jeho rodina získala již před 150 lety, byla úžasná a uchvacující, co se týče přírodních krás, ale i způsobu hospodaření, promyšlenosti opatření, snahy o co nejúspornější a hlavně racionální hospodaření a překvapila všechny členy zájezdu, kteří byli z 95 % provozní pracovníci LZ Kladská.

A nyní podrobněji k některým tématům:

Je úžasné sledovat hospodaření na majetku, který má 150letou rodinnou kontinuitu, majetku, na němž se hospo-

daří cílevědomě s dlouhodobou perspektivou jak u personálu, tak s vytýčenými úkoly. Zde ještě stále platí stará osvědčená pravda - lesní hospodářství je výjimečné a to tím, že otec přešuje dřevo pro vnuka či pravnuka, a proto celoživotní práce 40 a více let prováděná na jednom polesí či lesnickém úseku je pro majitele obrovská deviza a výsledky při cílevědomém a žádnou hrozbou reorganizace neohrožovaném hospodaření jsou přímo úžasné. Hlavním tématem byly eliminace škod zvěři a opatření v hospodaření. Stavy vysoké zvěře jsou 40 ks na 1000 ha, dále je zde zvěř srnčí a kamzíčí.

Hlavním cílem je maximálně zvyšovat úživnost honitby, kterou dosahují:

- individuální ochranou atraktivních dřevin pro zvěř

- vysazováním odrostků

- cenné javor, jasan, ve skupinách s individuální ochranou a okusové, mezi ně jeřáb, olše bez chránění

- výchovou porostů a způsobem obnovení těžby dosahují maxima přirozeného zmlazení, kdy na 1 ha je 50 - 100 tis. jedinců. Zde jsem pochopil, co znamená jejich úvaha, že ne každý poškozený stromek či strom je škoda (poškozený les). I přes skutečnost, že tento kožich buku bez ochrany je zkousáván zvěří, potřebné množství kvalitních jedinců, to je 5 - 10 tis. kusů, vždy škodám odroste.

- racionálním ožínáním kultur, například maliník (nikdy ne celoplošně) je hlavní potravou srnčí zvěře

- velkou pozornost věnuji keřovým dřevinám, které jsou pro úživnost honiteb nenahraditelné

Eliminace škod zvěří:

- Hlavní zásada je uzavřít přes zimní období

vysokou zvěř do prezimovacích obůrek. Tento systém praktikují již od roku 1953. Prezimovač obůrka má velikost cca 50 ha a je vypracován systém obůrek dle lokalit. Je úžasné, jak veškerá vysoká zvěř včetně jelenů se naučila do těchto obůrek stáhnout, kde není nikým a ničím rušena, ale pravidelně krmena. Toto již má zvěř zakodováno po dobu několika jejich generací, kdy laň například doveze koloucha před zimou do obůrky. Mimo prezimovacích obůrek se zásadně nekrmí (ale intenzivně loví zvěř).

- Na každých 100 ha lesa přináleží 3 - 4 ha políček pro zvěř a kulturních luk. Dne 7. května 1996, kdy se exkurze uskutečnila, byla ještě zvěř uzavřena v obůrkách, a to z toho důvodu, že travní porosty a políčka nejsou ještě tak vzrostlá, aby okamžitě přilákala a uživila zvěř. Systém políček a luk je takový, že jsou tam, kde zvěř chce mít.

- Další zásadou je vytyčení klidových oblastí, a to do míst, kde zvěř chceme mít. V klidové oblasti se nestřílí, ale hlavně jsou stanoveny zákazy pro veřejnost. Je to například zákaz sběru hub a borůvek a někdy i zákaz vstupu. Toto je veřejností stoprocentně respektováno, protože pochopila nutnost těchto opatření. Besedy s veřejností na toto téma přinesly své ovoce.

Lesy Pfannbergu jsou v nadmořské

výšce od 500 do 1800 metrů. Cestní síť je 46 m na 1 ha, což říká vše. Průměrná soustředovací vzdálenost je 150 bm. Lesy jsou protkané síť zpevněných svážnic. Svalovitost u hospodářských lesů je 63 %, u ochranných lesů 70 %. Zastoupení dřevin je 45 % buku (cílem 60 %), 30 % smrků, 15 % modřiny, 1 % jedle a zbytek ostatní lesní dřeviny a keře.

Zásady odstřelu:

Sčítání zvěře (jarní) není prováděno. Názor je, že se jedná o hromadění nepřesných čísel nic neříkajících. Vychází se však z přesných čísel odstřelu z minulých let a určující jsou případné škody na porostech.

Opatření pro LZ Kladská:

Některá opatření jsou dlouhodobější, například přesvědčit všechny zainteresované o nutnosti vymezení jelenářské oblasti bez ohledu na vlastníka a způsob hospodaření řídit jednotně. Některá lze realizovat ihned, či v nejbližší budoucnosti a to:

- výrazně navýšit práci s odrostky
- individuální ochrana atraktivních dřevin proti zvěři (celoplošné oplocování kultur max. snižuje úživnost honiteb)
- racionální ožínání kultur
- navýšit procento okusových dřevin a

keřů

- oprava stávající přezimovací obůrky (která není ideální - velikost pouze 9 ha) a vybudovat novou odpovídající přezimovací obůrku

- likvidace krmných zařízení tam, kde zvěř nechceme mít

- vymezení klidových oblastí

- provádět případné naháňky pouze za účelem dostat zvěř z míst, kde ji nechceme

- práce s veřejností, besedy, vysvětlování a postupy při nedodržování lesního zákona.

Jak je z uvedených témat zřejmé, exkurze přinesla pro nás mnoho nového. Je nutné jezdit tam, kde věda, tj. Výzkumný ústav ve Vídni a praktičtí lesníci vyřešili odborně mnoho problémů.

Vidíme dva velké úkoly k tomu, aby se zdárně v našich podmírkách realizovaly určité záměry. Na prvním místě stereotyp a tím obtížné prosazení u některých konzervativních pracovníků. Na druhém místě problém pochopení veřejnosti, že v chráněných lokalitách zákaz vstupu či sběru lesních plodin jsou bezpodmínečně nutné a vedou k celkovému ozdravení životního prostředí, které slouží každému.

SAVCI SLAVKOVSKÉHO LESA

ÚVOD

Faunistický průzkum je zcela přirozeně zaměřen především na horské oblasti, potenciální refugia původní středoevropské lesní fauny. Tyto oblasti, relativně málo narušené člověkem, měly předpoklad si do jisté míry udržet svůj původní přirozený ráz a jistou perspektivu si i zachovávají. Faunistický výzkum má tedy i význam ochranářský - je možno včas vymezit oblasti, zasluhující si zvýšené péče po stránce ochrany přírody.

V letech 1972 - 1974 byl proto prováděn systematický faunistický průzkum savců Slavkovského lesa, organizovaný Karlovarským muzeem. K volbě oblasti vedlo několik závažných důvodů. Hlavním byl naprostý nedostatek údajů o výskytu savců ve Slavkovském lese. Další důležitou okolností bylo i to, že Slavkovský les je orograficky poměrně dobře vyčleněná oblast, málo zalidněná, větším dílem zemědělsky intenzivně neobhospodařovaná a komunikačně dobře přístupná.

Přírodní podmínky

Slavkovský les je zbytkem jižního křídla krušnohorské klenby. Je složen z granitoidů karlovarského masivu, amfibolitů a vzácněji i hadců a dalších typů metamorfovaných hornin. Většina území má typický parovinný ráz se soustavami ucelených plošin o průměrné výšce 700 - 800 m n. m., lemovaných krátkými, strmě zaříznutými erozivními údolími potoků. Slavkovský les vystupuje na jihozápadě a severozápadě příkře nad Tachovskou brázdu, Chebskou a Sokolovskou pánev, na východě přechá-

zí bez výrazné hranice do Tepelské plošiny, na severu se stýká s Karlovarskou vysocinou. Nejvyššími body jsou vrcholy Lesný (983 m n. m.) a Lysina (982 m n. m.) při jihozápadním okraji území, nejnižším pak údolí Ohře u Doubí (375 m n. m.).

Pokryv je tvořen takřka výlučně jílovito-písčitými a jílovitými zvětralinami, půdy jsou hnědé horské lesní, v nejvyšších partiích horské podzoly, vesměs hlinitopísčité až silně štěrkovité. Převládající reakce půd je kyselá.

Klimaticky patří území do oblasti mírně teplé s ostrůvkami mírně chladné oblasti. Průměrná roční teplota se pohybuje od 5 do 6 °C, počet mrazových dnů v roce je 140 - 160, oblačnost 65 - 70 %, srážky 700 - 900 mm ročně.

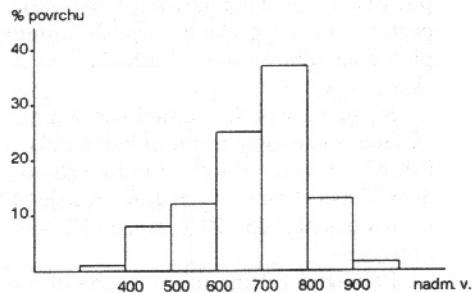
Převážná většina území spadá do povodí Ohře, jen jižní cíp mezi Kynžvartem a Mariánskými Lázněmi je odvodňován Kosovým potokem do Mže.

Fytogeograficky patří území k cuhercyniku, jen jihovýchodní část k hercynicum submontanum a praehercynicum. Celé území je značně zalesněné (zhruba 3/4 plochy), zbytek jsou louky, často podmáčené, pastviny a pole, hlavně ve východní části. Původní bučiny, jedlobučiny i smrčiny jsou dnes většinou přeměněny na smrkové monokultury s travnatým podrostem nebo zcela bez podrostu. Bučiny se zachovaly jen místy v okolí Kynžvartu. Významným prvkem jsou i rozsáhlá vrchoviště, hlavně v okolí Kladské a Krásna. Většina

území je charakterizována rostlinnými společenstvy smrčin s řadou montánních prvků (*Calanagrostis villosa*, *Trientalis europea*, *Mulgedium alpinum*, *Lycopodium annotinum* aj.). Jen na hadcovém podkladě jsou ostrůvky reliktních borů s chudým křovinným patrem, v bylinném patře převládá *Erica carnea*.

Vymezení oblasti

Základem pro vymezení zkoumaného území bylo hledisko orografické, za hraničce byly voleny většinou vodní toky. Na východě je to říčka Teplá od města Teplá po ústí do přehrady u Cihelen. Severní hraničce byla vedena podél železniční trati Cihelny - Doubí a dále podél řeky Ohře proti proudu do Lokte n. O. Odtud sleduje hranice jihozápadním směrem silnici 1. tř.

Obr. 1: Výškové rozložení Slavkovského lesa

Karlovy Vary - Cheb až po křížovatku Kamenný Dvůr a obrací se jižním směrem podle silnice Kamenný Dvůr - Mokřina a dále pak proti proudu Pstružího potoka až po rybníky Luční a Na předelu u Lázní Kynžvart. Odtud sleduje hranice Starý a Kosový potok do Mariánských Lázní a železniční trať Mariánské Lázně - Karlovy Vary do města Teplá.

Zkoumané území zaujímá celkovou plochu 430 km^2 , výškové členění terénu znázorňuje obr. č. 1.

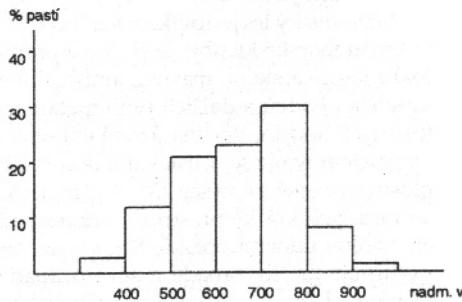
Materiál a metodika

Většina materiálu byla získána odchytovým do pérových sklapovacích pastí běžného typu, velikosti $6 \times 15 \text{ cm}$ se zkráceným spoušťovým jazyčkem. Při spuštění pasti zpředu nebyla tudíž zasažena hlava chyceného zvířete, v případě sklapnutí zbočku docházelo však k poškození lebek i nadále. Zkušenosti s pastmi byly přesto poměrně dobré, přes $3/4$ materiálu má lebky dobře zachovány.

Jako návnada byla používána slanina, opečený chléb, marinovaný sledi, uzený sýr, mrkev, petržel, celer a vařená kukuřice. Zvláštní úpravou spoušťového jazyčku (dva hroty) bylo umožněno užívat i kombinované "sendvičové" návnady. Nejlépe se osvědčila slanina + petržel. Při lově drobných savců byla však nejčastěji používána slanina, jako univerzální návnada, na kterou byly chytány všechny zjištěné druhy.

Pasti byly kladené v liních průměrně po 200 kusech s odstupem 5 - 10 m. Některá vybraná místa byla navíc prochytávána plošně, s vyšší hustotou pastí a po více nocí za sebou. Většina pastí byla však ponechána na místě přes jednu noc, to je po 16 - 24 hodin.

Hlavním cílem bylo pokrýt co největší plochu pastmi a prochytat všechny druhy biotopů. Protože největší druhová i početní hustota drobných savců byla očekávána v okolí vodních toků, byla největší pozornost věnována právě těmto místům.

Obr. 2: Procento položených pastí ve vstalu k nadmořské výšce

Byla snaha, aby procento položených pastí bylo v přijatelné korelace s výškovým rozčleněním povrchu Slavkovského lesa, viz obr. 2. Vzhledem k preferenci vodních toků, ve snaze prokázat výskyt vzácných druhů drobných savců (*Sorex alpinus*, *Neomys anomalus*), došlo k mírnému posunutí procenta položených pastí směrem k nižším nadmořským výškám. Nebyly ovšem vynechány ani ostatní biotopy, aby faunistický obraz byl co možná úplný.

Předběžné orientační údaje o výskytu drobných savců byly získány rozbořem vývržků. Vývržky byly sbírány jednak náhodně po celém území Slavkovského lesa přímo v terénu, jednak bylo pátráno po hnizdištích sovy pálené (*Tyto alba*), aby byly získány větší soubory najedou. Bylo však objeveno pouze jediné opuštěné hnizdiště na půdě kostela v Milíkově, takže vývržky nebylo možno přesně datovat.

Údaje o výskytu netopýrů byly získány jednak sledováním zimovišť, převážně ve starých opuštěných důlních dílech a

sklepích, jednak prohlídka půd kostelů a jiných objektů v letním období.

Údaje o výskytu větších druhů savců byly získány dotazníkovou akcí na lesních závodech, dlužno ovšem přiznat, že zkušenosti nebyly právě nejlepší, výsledky mají spíš orientační význam a nelze se na ně vždy srovnat.

V období od února 1972 do listopadu 1974 bylo položeno celkem 30 850 pastí a uloveno 4 860 drobných savců. Jen nepatrná část sběrů pochází již z roku 1969 - 150 pastí, 23 úlovků. Přehled podává tabulka č. 1. Pro vysokou sněhovou pokrývku, neschůdnost terénu a velké ztráty pastí (zapadání sněhem) nebylo chytáno v prosinci a lednu. Tyto měsíce byly vyhrazeny pro kontrolu zimovišť netopýrů a zpracování nasbíraného materiálu.

V přehledech - viz tabulka 1 a 2 - jsou uvedeny pouze drobní savci, ulovení do sklapovacích pastí. Materiál sebraný jiným způsobem v přehledu neuvádí (netopýři, větší druhy savců).

Tabulka 1: Počet položených pastí a ulovených drobných savců

měsíc	1969 pasti	1969 úlovky	1972 pasti	1972 úlovky	1973 pasti	1973 úlovky	1974 pasti	1974 úlovky
II.			400	40			800	74
III.			2350	555			1400	127
IV.			1000	154	1800	254	1800	179
V.	100	22	1750	254	2400	207	800	132
VI.	50	1	550	72	2400	274		
VII.					600	98		
VIII.			1200	349	3600	447		
IX.			1400	392	2000	365		
X.					2400	583	200	57
XI.					1600	213	400	34

Tabulka 2: Sumární přehled položených pastí a ulovených drobných savců spolu s procentuálním vyjádřením úspěšnosti odchytu v průběhu roku (období 1969 - 1974)

měsíc	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.
pasti	1200	3750	4600	5050	3000	600	4800	3400	2600	200
úlovky	114	682	587	615	347	98	796	757	640	247
%	9,5	18,2	12,8	12,2	11,7	16,3	16,6	22,3	24,6	12,3
	pasti 31 000		úlovky 4883		% 15,7					

Materiál byl vážen na automatických vahách s přesností na 0,1 g, tělesné míry byly snímány posuvným měřítkem s přesností na 0,5 mm (LC, LCd) a 0,1 mm (ostatní tělesné a lebeční míry) a byla sledována pohlavní aktivita. Po proměření byl materiál konzervován ve formolu, převeden do ethylalkoholu a postupně zpracován na balky a lebky. Vzhledem k velkému množství materiálu se dosud nepodařilo balkovat druhy *Clethrionomys*

glareolus a *Apodemus sp.*, jejichž lebeční míry nejsou proto dosud k dispozici. To však není na závadu, protože není cílem této práce provést detailní rozbor populací všech zjištěných druhů. Navíc problémy determinace *Apodemus sylvaticus* x *Apodemus flavicollis* nejsou dosud uspokojivě vyřešeny, proto uvádím oba tyto druhy společně. Veškerý dokladový materiál je uložen ve sbírkách přírodovědeckého oddělení Karlovarského muzea.

Tabulka č. 3
Přehled materiálu získaného odchytém

DRUH	n
<i>Talpa europaea</i>	9
<i>Sorex araneus</i>	993
<i>Sorex minutus</i>	206
<i>Neomys fodiens</i>	98
<i>Neomys anomalus</i>	20
<i>Crocidura suaveolens</i>	18
<i>Myotis mystacinus</i>	2
<i>Myotis nattereri</i>	5
<i>Myotis daubentonii</i>	1
<i>Myotis myotis</i>	3
<i>Barbastella barbastellus</i>	7
<i>Plecotus auritus</i>	13
<i>Plecotus austriacus</i>	6
<i>Sciurus vulgaris</i>	2
<i>Muscardinus avellanarius</i>	6
<i>Mus musculus</i>	3
<i>Micromys minutus</i>	42
<i>Apodemus sylvaticus</i>	
<i>Apodemus flavicollis</i>	1.603
<i>Rattus norvegicus</i>	2
<i>Clethrionomys glareolus</i>	1.400
<i>Ondatra zibethicus</i>	1
<i>Arvicola terrestris</i>	5
<i>Pitymys subterraneus</i>	25
<i>Microtus arvalis</i>	207
<i>Microtus agrestis</i>	249
26 druhů	4.926

Výsledky

Celkem bylo odchyceno 4 926 kusů drobných savců, nálezejících k 25 druhům. Rozborem vývržků nebyl zjištěn žádný druh, který by zároveň nebyl doložen přímým odchytém. Dotazníkovou akcí u zaměstnanců lesních závodů i vlastním pozorováním byly získány údaje o výskytu dalších 18 druhů savců.

1. Rozbor vývržků

V souboru 211 kusů vývržků, nasbíraných po celém území Slavkovského lesa bylo určeno 624 kusů drobných savců. Přehled podává tabulka č. 4.

Vzhledem k tomu, že největší množství vývržků (138) bylo nalezeno na půdě kostela Milíkov, uvádím přehled druhů jednak sumárně, jednak odděleně - viz tabulka č. 5 a 6. V Milíkově se jednalo s největší pravděpodobností o vývržky sovy pálené (*Tyto alba*). Hnězdisko bylo v minulosti opuštěno, takže vývržky byly časově těžko určitelné. Většina ostatních vývržků pocházela pravděpodobně od puštíka (*Strix aluco*). Byly nalezeny hlavně při okrajích lesů, ale i uvnitř lesních komplexů, malá část na půdách budov. Rozborem vývržků z lokality Milíkov je účelné se zabývat podrobněji.

Milíkov je malá obec, ležící na západním úpatí svahu Slavkovského lesa, na

Tabulka č.4
Přehled druhů určených ve vývržcích

DRUH	n
Talpa europaea	4
Sorex araneus	137
Sorex minutus	30
Neomys fodiens	5
Neomys anomalus	2
Crocidura suaveolens	3
Myotis myotis	1
Mus musculus	6
Micromys minutus	13
Apodemus sp.	60
Rattus norvegicus	1
Clethrionomys glareolus	19
Arvicola terrestris	5
Microtus arvalis	312
Microtus agrestis	26
15 druhů	624

Tabulka č. 5
Druhy určené ve vývržcích z kostela Milíkov

DRUH	n
Sorex araneus	102
Sorex minutus	24
Neomys fodiens	5
Neomys anomalus	2
Crocidura suaveolens	2
Myotis myotis	1
Mus musculus	3
Micromys minutus	13
Apodemus sp.	38
Arvicola terrestris	1
Microtus arvalis	218
Microtus agrestis	4
12 druhů	413

soutoku Pstružího potoka s malým potůčkem, tekoucím z náhorní plošiny v okolí Horních Lazů. Hustý břehový porost potoků, zahrady, zemědělské objekty a okolní pole a louky, spolu s rozsáhlým kom-

plexem lesů v těsné blízkosti obce dávají předpoklad k pestré druhové skladbě mikromammalií.

Při konfrontaci rozboru vývržků s výsledky lovů do sklapovacích pastí a vlastním pozorováním jsem došel k témtu závěrům:

Ve vývržcích byly nalezeny 3 druhy (*Neomys anomalus*, *Crocidura suaveolens*, *Mus musculus*), které nebyly pro okolí obce dokázány též odchytěm. Ovšem vzhledem k synantropnímu způsobu života *Mus musculus* a *Crocidura suaveolens* a k faktu, že v Milíkově nebylo uvnitř budov a v jejich těsné blízkosti chytáno, lze pokládat výskyt těchto dvou druhů savců za pravděpodobný. Vzácnost výskytu *Neomys anomalus* sama o sobě může být dostatečným důvodem pro to, že ani tento druh zde nebyl odchytěm prokázán. To však platí i pro druh *Crocidura suaveolens* a ve Slavkovském lese i pro myš domácí (*Mus musculus*).

Tabulka č. 6 - Druhy určené ve vývržcích z ostatního území Slavkovského lesa

DRUH	n
Talpa europaea	4
Sorex araneus	35
Sorex minutus	6
Crocidura suaveolens	1
Mus musculus	3
Apodemus sp.	22
Rattus norvegicus	1
Clethrionomys glareolus	19
Arvicola terrestris	4
Microtus arvalis	94
Microtus agrestis	22
11 druhů	211

Druh *Arvicola terrestris* nebyl odchytěm rovněž získán, o jeho výskytu však svědčí nory a další známky jeho činnosti.

Druh *Myotis myotis* nebyl v letním

období v obci ani okolí nalezen ani pozorován, ale na půdě kostela jsou zřetelné známky někdejší přítomnosti velké kolonie.

Naproti tomu je zajímavá nepřítomnost druhu *Clethrionomys glareolus* ve vývržcích, ač se v okolí běžně vyskytuje, a to nejen v uzavřených lesních komplexech, ale i uvnitř obce a pobřežním porostu potoků. Podobné zprávy podává i Rybář (1969), Šťastný (1973) a jiní.

Vzhledem k malému množství materiálu z ostatního území Slavkovského lesa nepovažuji za účelné zabývat se jeho rozborem samostatně. Pokud to bude potřebné, využiji výsledků v pojednání k jednotlivým druhům.

VÝSKYT JEDNOTLIVÝCH DRUHŮ

Ježek západní - *Erinaceus europaeus*

Ježek východní - *Erinaceus concolor*

Oba druhy jsem nucen uvádět společně, protože shodou okolností nebyl získán žádný dokladový kus. Podle sdělení Dr. Hůrky ze Zpč. muzea v Plzni se však oba druhy v západních Čechách vyskytují, a to v poměru asi 10 : 1 ve prospěch *E. europaeus*. Dá se tedy předpokládat pravděpodobný výskyt obou druhů i ve Slavkovském lese. Spolehlivým ověřením však bude teprve rozbor dostatečného množství materiálu.

Hlava ježka obecného
východního a západního

Při posuzování výskytu ježka (*Erinaceus sp.*) se musí odvolat pouze na výsledky dotazníkové akce. Nejhojněji je uváděn z Mariánských Lázní, Kynžvartu a Hruškové, tedy z okrajových, níže položených partií Slavkovského lesa, ve vyšších a centrálních územích je jeho výskyt označován

za ojedinělý a vzácný (Lobzy, Třídomí, Čistá, Podstrání, Rovná, Kladská). Veškerá pozorování spadají do let 1972-1974.

Krtek obecný - *Talpa europaea*

Celkem bylo získáno 9 dokladových kusů z různých míst Slavkovského lesa (Cihelny, Loket nad O., Dvorečky, Kynžvart, Kladská, Nová Ves). Všechny kusy byly chyceny pravděpodobně náhodně do sklapovacích pastí.

Krtek se vyskytuje hojně po celém území a nevyhýbá se ani vysoko položeným lesním celkům.

Krtek obecný

I na

menších mýtinách

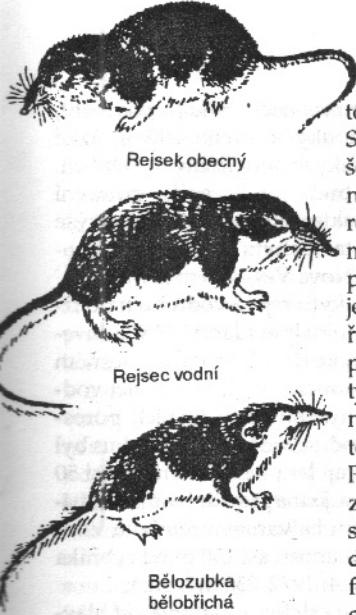
byly nalézány známky jeho činnosti. Dokladem je jeden kus, chycený v příkopu silnice asi 1 km od větší bezlesé plochy v nadmořské výšce 850 m a druhý na malé mýtince, rovněž daleko od kraje lesa, v nadmořské výšce 880 m - oba v okolí Kladské. Nejhojnější je ovšem v širších údolích níže položených potoků (Pstruží, Kosový a Mnichovský potok, Teplá).

Podle dotazníkové akce je nejhojněji uváděn z Rovné, Hruškové a Mariánských Lázní, méně často pak z Kladské, Lobzů, Kynžvartu, Starého Sedla, Čisté a lesních úseků v okolí Rovné a Podstrání.

Rejsek obecný - *Sorex araneus*

Svými 993 kusy je rejsek obecný třetím nejhojnějším drobným savcem v úlovku do sklapovacích pasí a svými 137 kusy ve vývržcích dokonce druhým.

Nejhustší populace rejsků byly ve Slavkovském lese nalézány na aluviaálních plochách v údolích potoků s bohatým bylinným podrostem, křovinami a ojedinělými stromy v těsném okolí vodních

Rejsek obecný

Rejsec vodní

Bělozubka
bělobřichá

hlediska, ale především dostatečná půdní vlhkost a další faktory, umožňující ve vegetačním období rozvoj bohatého, především bylinného, ale i keřového patra s dostatečným množstvím krytu i potravy. Pokud v průběhu roku není některá z těchto podmínek zachována, rejsci se stáhnou do přiznivějšího prostředí.

Z výsledků získaných ve Slavkovském lese je dále zřejmé, že nejhustší populace rejsků obecných je v nadmořských výškách do 400 m. Mezi 400 - 800 m n. m. je hustota zhruba poloviční a poměrně velmi vyrovnaná. K dalšímu poklesu dochází až ve výškách nad 800 m n. m. Nadmořská výška sama o sobě však není limitujícím faktorem. Rozhodující jsou druhy biotopů, pro určité nadmořské výšky charakteristické a nejen to, charakteristické pro nadmořské výšky určité oblasti. Nelze proto srovnávat z tohoto hlediska Slavkovský les např. s Krkonošemi nebo dokonce s Vysokými Tatrami. Pro naše zeměpisné šířky může obecně platit jen rozdíl v hustotě populace v nadmořských výškách do 400 m a nad tuto hranici.

toků a nádrží. Shrnutím zkušeností, získaných odchytom rejsků do velmi mobilních sklapovacích pastí, je možno vytvořit dosti pravděpodobný model typického životního prostředí tohoto druhu. Podle mého názoru nemá zasadní význam druh rostlinné formace z fytoценologického

Rejsek malý - *Sorex minutus*

Rejsek malý se vyskytuje nehojně prakticky po celém území Slavkovského lesa, místa hojnějšího výskytu jsou Koštelní Bříza - Bystrice, údolí Lobeckého potoka u Podstrání a údolí Teplé pod ústím Mnichovského potoka. Vzhledem k poměrně malému množství materiálu - bylo odchyceno 206 kusů tohoto druhu - lze poněkud obtížně stanovit ekologické nároky ve zkoumaném území.

Faktem je, že v nadmořské výšce přes 800 m byly chyceny pouhé 3 kusy (Mariánské Lázně - 810, Prameny - 820, Kladská 830 m n. m.) na 3100 pastí. Naproti tomu v nadmořské výšce do 400 m bylo na 930 pastí chyceno 18 kusů, to znamená, že téměř 2 % položených pastí byla obsazena tímto druhem. Ve výškách od 400 do 800 m n. m. nejsou rozdíly v úlovku tak nápadné, obsazení pastí se pohybuje zhruba od 0,5 do 1 %.

Určení typického biotopu tohoto druhu je nesnadné. Nedá se totiž říci, že by rejsek malý výrazně preferoval určité prostředí. Rozhodně se však nevyhýbá lesům, kam proniká na kilometry hluboko. Přibližně 50 % úlovku tohoto druhu pochází z uzavřených lesních celků. Dalších 35 % bylo chyceno při okrajích lesů, ve volné krajině pak zbyvajících 15 %. Zdálo by se tedy, že rejsek malý výrazně preferuje les a okraje lesů. Ovšem vzhledem k tomu, že přibližně 75 % pastí bylo položeno právě zde, a ve volné krajině pak jen asi 25 %, není již rozdíl ve výskytu tak nápadný.

Ze zkušenosti s odchytom rejška malého lze však shrnout, že v lesích dává přednost mýtinám a světlejším místům, zarostlým smrkovým mlázím s vtroušenými mladými listnáči, maliníkem a hustým bylinným podrostem, poskytujícím dostatek úkrytu i potravy. Ve volné krajině pak preferuje břehové porosty potoků a nevyhýbá se ani silněji zamokřeným místům. Roz-

hodně dává přednost vlhčímu prostředí, na výprahlých místech byl chycen jen výjimečně.

Je zajímavé, že byl vícekrát chycen na zeleninu (celer), v jednom případě pak tuto návnadu před sklapnutím pasti delší dobu konzumoval.

Poměrně nejhojněji byl rejsek malý zastoupen ve vývržcích z Kostelní Břízy, což potvrzuji i výsledky odchytů v okolí této obce.

Rejsec vodní - *Neomys fodiens*

S výjimkou oblastí v nadmořské výšce přes 800 m se roztroušeně vyskytuje po celém území. Celkem 98 ulovených kusů rejsecké vodní však svědčí o poměrně řídém výskytu tohoto druhu ve Slavkovském lese.

Zdá se však, že nadmořská výška sama o sobě nebude limitujícím faktorem. Je nutno zdůraznit, že každá oblast má svá specifika a pro partie Slavkovského lesa ve výšce nad 800 m n. m. jsou typické smrkovo-

vé monokultury s nedostatkem podrostu, podmáčené louky a vrchoviště a úzké stružky v mělkých mokřinatých údolích. Rozhodující bude proto spíše potravní faktor a charakter vodních toků. Nejvíše položená místa odchytu byla Dolní Lazy - 760 m n. m. a Nová Ves - 770 m n. m.

Vazba výskytu rejsecké vodního na blízkost vodních toků je evidentní. Z 98 ulovených kusů tohoto druhu jich bylo v těsném sousedství tekoucích vod, na hranici vodní hladiny, chyceno 78, v lučních porostech v okolí vodního toku 18. Jeden kus byl chycen na okraji lesa ve vzdálenosti asi 50 m od potoka a jedna gravidní samice v malém vyprahlém balvanitém remízku v lukách ve vzdálenosti asi 150 m od rybníka (Nová ves, 23. 4. 1972, 730 m n. m.).

Z výsledků odchytu vyplývá, že hlavní podmínkou pro výskyt rejsecké vodní je dostatek krytu na březích potoků a řek, balvany, kořeny, převislé břehy a není přitom rozhodující, zda protékají lesem, nebo jde o břehový porost v lukách.

Ve vývržcích byl rejsek vodní zjištěn pouze v Milíkově, kde byl jeho výskyt prokázán i odchytom.

Rejsec černý - *Neomys anomalus*

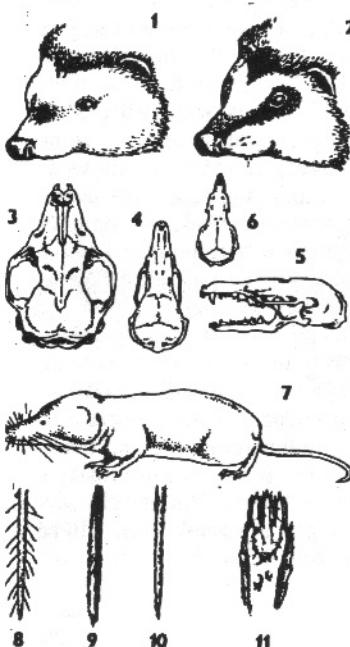
Rejsec černý patří mezi nejvzácnější drobné savce ve Slavkovském lese, na celkovém úlovku se podílí svými 20 kusy pouze 0,4 %. Vzhledem k obecné vzácnosti tohoto druhu uvádíme místa a data odchytu:

1972 - Teplička, 15. 3.; Hor. Hluboká, 22. 3.; Horní Slavkov, 3. 5.

1973 - Březová u Sokolova, 2 ks, 2. 5.; Kynžvart, 20. 8.; Mariánské Lázně, 28. 8.; Dolní Lazy, 26. 9.; Krásná Lípa, 2 ks, 2. 10.; Kostelní Bříza, 2. 10.; Loket nad Ohří, 5 ks, 16. 10. a 1. 11.; Údolí, 4 ks, 24. 10. a 25. 10.

Nejhojněji se vyskytuje při ústí Dlouhé stoky do Ohře v Lokti a na Dlouhé stoce mezi obcí Údolí a Horním Slavkovem.

Vzhledem k malému počtu ulovených

Vzhled a znaky hrabošavců - 1. hlava ježka východního (*Erinaceus concolor*) - 2. hlava ježka západního (*E. europaeus*) - 3. Lebka ježka západního stohu - 4. a 5. Lebka kritka obecného (*Talpa europea*) stohu a ze strany - 6. Lebka rejsta obecného (*Sorex araneus*) stohu - 7. Vzad uježka řešíku řešíkovitého (*Microtus*) - 8. Ocas řešíkovitého (*Microtus*) - 9. Ocas rejsecké vodní (Neomys fodiens) - 10. Ocas rejsecké vodní (Neomys fodiens) - 11. Zahradní řešík rejsecké vodní (Neomys anomalus).

kusů nelze jednoznačně stanovit ekologické nároky tohoto druhu, navíc různorodé prostředí, ve kterém byly jednotlivé kusy uloveny, situaci komplikuje. Nápadné je, že 19 kusů z 20 bylo uloveno v nadmořské výšce do 650 m, jediný kus (Dolní Lazy, 26. 9. 1973) byl chycen v nadmořské výšce 780 m. Zdá se tedy, že rejsec černý dává přednost nižším polohám. V těsné blízkosti vodních toků bylo chyceno 13 kusů, v mokřinách 3 kusy, na paloucích poblíž vodních toků 2 kusy, jeden kus ve smíšeném lese s hustým bylinným podrostem a jeden kus v suchém příkopu silnice nedaleko remízku v polích. Inklinace k vodním tokům je tedy zřejmá i u druhu *Neomys anomalus*. Ze zkušeností s odchytom však soudím, že není na vodu vázán tak těsně jako *Neomys fodiens*. Jen 4 kusy byly chyceny v těsném kontaktu vodní hladiny.

Je zajímavé, že největší počet úlovků pochází z těsného okolí potoka Dlouhá stoka, který je pod Horním Slavkovem skutečnou stokou a připomíná spíše otevřenou kanalizaci. Spolu s druhem *Neomys anomalus* byl zde zaznamenán i nejhojnější výskyt druhů *Neomys fodiens*, *Cricetus cricetus*, *Castor fiber*, *Crocidura suaveolens* a *Rattus norvegicus*, a to z celého území Slavkovského lesa.

Dalším poznatkem je, že *Neomys anomalus* neproniká hlouběji do lesních komplexů. Pouze jediný kus (Dolní Lazy, 26. 9. 1973) byl po všech stránkách výjimkou. Byl uloven asi 1,5 km od okraje lesa na břehu úzkého potůčku. Porost - vysoký smrkový les prakticky bez podrostu, v okolí jen mechové polštáře a řídce borůvka. Výjimečná je i nadmořská výška - 780 m.

Ve vývržích byl *Neomys anomalus* nalezen pouze v Milíkově (2 ks). Vzhledem k tomu, že nejbližší místo odchytu je odtud vzdušnou čarou přes 7 km, lze považovat Milíkov za další lokalitu tohoto druhu ve Slavkovském lese.

(- pokračování příště -)

DROBNÉ ZOOLOGICKÉ ZPRÁVY

Vtéto rubrice jsou uveřejňovány krátké zprávy se zoologickou tématikou z území CHKO Slavkovský les, popř. blízkého okolí. Rubrika je otevřena všem, vítány jsou veškeré zajímavé údaje (např. pozorování vzácných či ohrožených druhů, informace o konkrétních akcích zaměřených na ochranu živočichů, apod.).

● V návaznosti na sčítání vodních ptáků v mimohnízdním období 1994/95 (Arnika č. 39/1995, str. 20 - 21) uvádíme další zjištění, tentokrát z mimohnízdního období 1995/96 (sčítací listy jsou uloženy na Správě CHKO Slavkovský les). Sčítání proběhla ve třech termínech (říjen 1995, ledn a duben 1996) a poděkování patří všem, kteří se na nich podíleli. Byli to RNDr. Věra Bytelová, Veronika Jánská, Karel Kahuda, Alexandr Lošťák, Adolf Melichar, Vladimír Melichar, Ronald Němec, Michal Petrželka, Tomáš Dierze a RNDr. Jiří Bytel.

Při říjnovém sčítání (14. 10. 1995) byly zjištěny tyto počty vodních ptáků: kachna divoká 605 ks, lyska černá 68 ks, polák chocholačka 45 ks, kormorán velký 19 ks, labuť velká 16 ks, volavka popelavá 13 ks, polák velký 7 ks, potápka malá 5 ks, potápka roháč 3 ks, kopřivka obecná 2 ks, ledňáček říční 1 ks, pisík obecný 1 ks. Bylo pozorováno 12 druhů ptáků o celkovém počtu 785 kusů.

Sčitatelé navštívili 56 lokalit, z toho na 31 nebyl zjištěn ani jeden druh a na 3 lokalitách (vodní nádrž Podhora, Kládký rybník, Nový rybník u Bezděřova) nebylo možno z důvodu mlhy sčítání provést. Pro nedostatek "průzkumníků" nebyl kontrolován tradiční úsek Ohře mezi Doubím a Loktem.

Největší početnost vodních ptáků byla zjištěna na Chotěnovském rybníce u Mariánských Lázní (152 ks - z toho např. kachna divoká 106 ks, labuť velká 4 ks, volavka popelavá 4 ks) a Starém rybníce u Teplé (116 ks - z toho např. kachna divoká 101 ks, polák velký 6 ks, potápka malá 2 ks).

Při lednovém sčítání (13. 1. 1996) byly na stojatých vodách zaznamenány následující počty ptáků: kachna divoká 867 ks, labuť velká 32 ks, lyska černá 28 ks, polák chocholačka 16 ks, volavka popelavá 10 ks, polák velký 7 ks, hohol severní 4 ks, skorec vodní 3 ks, ostrálka štíhlá 1 ks. Bylo pozorováno 9 druhů ptáků o celkovém počtu 968 ks.

Vzhledem k tomu, že až na výjimky byly vodní nádrže zamrzlé, ptáci byli soustředěni na pouhých 7 lokalitách (z celkového počtu 50 kontrolovaných), což sčítání značně usnadnilo.

Nejvíce vodních ptáků bylo tradičně na Chotěnovském rybníce u Mariánských Lázní (540 ks, tj. 55,7 % ze všech pozorovaných ptáků - z toho např. kachna divoká 460 ks, labuť velká 22 ks, lyska černá 26 ks, polák velký 7 ks, hohol severní 4 ks, ostrálka štíhlá 1 ks); více než 100 ks bylo dále zjištěno na dvou rybnících u Teplé, a to Sladovském (202 ks - z toho kachna divoká 200 ks a volavka popelavá 2 ks) a

Starém (130 ks - vše kachna divoká).

Na tekoucích vodách byly získány následující údaje: Ohře: Doubí - Loket - celkem 87 ks vodních ptáků (z toho kachna divoká 75 ks, labuť velká 6 ks, volavka popelavá 4 ks, lyska černá 2 ks); Tuhnice (Chebský most) -

ústí Teplé - celkem 95 ks (z toho kachna divoká 50 ks, labuť velká 31 ks, lyska černá 14 ks); ústí Teplé - Dubina - celkem 200 ks (z toho kachna divoká 144 ks, morčák velký 47 ks, volavka popelavá 7 ks, labuť velká 2 ks); Teplá: přehrada Březová - ústí do Ohře - celkem 327 ks (vše kachna divoká); Rolava: Nová Role - sídliště Čankovská - celkem 8 ks (vše kachna divoká).

Mimo rádny sčítací termín byly zjištěny rovněž následující údaje: 12. 1. Chodovský potok (1 km úsek po proudu od silnice Karlovy Vary - Cheb) - žádní vodní ptáci, 15. 1. Ohře (Doubí - Chebský most v Tuhnicích) - celkem 95 ks (z toho kachna divoká 86 ks, lyska černá 6 ks, labuť velká 2 ks, potápka malá 1 ks).

Dubnové sčítání (15. 4. 1996) probíhalo téměř v zimních podmírkách, kdy z celkového počtu 58 kontrolovaných lokalit bylo 38 úplně nebo v větší části zamrzlých (u průtočných nádrží v nižších polohách byly rozmrzlé přítokové části). Na druhovém složení i počtech ptáků však oproti lednu byly patrné "jarní" změny. Zjištěné počty: kachna divoká 1008 ks, polák chocholačka 407 ks, lyska černá 60 ks, polák velký 26 ks, racek chechtavý 23 ks, labuť velká 23 ks, kopřivka obecná 12 ks, potápka malá 11 ks, čírka obecná 10 ks,

volavka popelavá 10 ks, kormorán velký 10 ks, ostrálka štíhlá 3 ks, hohol severní 2 ks, morčák velký 2 ks, čáp bílý 2 ks, skorec vodní 2 ks, moták pochop 1 ks, po-tápká roháč 1 ks. Bylo zastiženo 18 druhů o celkovém počtu 1613 ks.

Byla provedena kontrola 56 lokalit stojatých vod (na 38 z nich nebyl zjištěn ani jeden druh) a částí řek Teplé a Ohře. Nehynoucí slávu si vydobyli Vladimír Melichar a Michal Petrželka z Karlových Varů, kteří navzdory drsnému počasí (teplota nepřesahla 4oC a nebyla nouze o sněhové přeháňky) provedli sčítání vodních ptáků na Ohři mezi Loktem a Radošovem (34 říčních km) z "paluby" nafukovacího člunu.

Pořadí lokalit s nejvyššími zjištěnými počty ptáků: Chotěnovský rybník u Mariánských Lázní (893 ks, tj. 55,4 % ze všech pozorovaných ptáků - z toho např. kachna divoká 400 ks, polák chocholačka 394 ks, kormorán velký 8 ks), řeka Ohře v úseku Loket - Radošov (261 ks - z toho např. kachna divoká 217 ks, labuť velká 14 ks, kormorán velký 2 ks, hohol severní 2 ks, morčák velký 2 ks, skorec vodní 2 ks), řeka Teplá v úseku přehrada Březová - ústí do Ohře (121 ks - výhradně kachna divoká, Starý rybník u Teplé (114 ks - z toho např. kachna divoká 99 ks, polák velký 2 ks, potápka malá 1 ks, moták pochop 1 ks).

Karlovarští sčitatelé navštívili i další rybniční soustavy a to: rybníky v okolí Staré Role (celkem 24 ks vodních ptáků - z toho kachna divoká 7 ks, lyska černá 7 ks, polák chocholačka 6 ks, labuť velká 4 ks), rybníky jižně od Ostrova nad Ohří (celkem 151 ks vodních ptáků - z toho racek chechtavý 44 ks, polák velký 31 ks, polák chocholačka 22 ks, kachna divoká 18 ks, lyska černá 10 ks, kopřivka obecná 8 ks, volavka popelavá 6 ks, labuť velká 5 ks, husa velká 2 ks, po 1 ks potápka roháč, hvízdák euroasijský, hohol severní, orlovec říční a

čáp černý) - údaje jsou ze dne 14. 4. 1996.

Na závěr pozvánka: Nadšenci ovládající lod' a současně znali vodních ptáků jsou srdečně zváni k účasti na sčítání vodních ptáků v období 1996/97 (opět termíny říjen, leden a duben). Cíl: sčítání na řece Ohři v úseku Cheb - Klášterec nad Ohří. Vítání jsou samozřejmě i noví "suchozemští" badatelé v oblastech s alespoň jednou vodní plochou. (RNDr. J. Bytel)

● Na dně vypuštěného rybníka Kyselka u přírodní památky Dominova skalka (nadmořská výška 725 m n. m., mapovací čtverec 5942) zahnízdily v roce 1996 čejky chocholaté. Po několikahodinovém hledání byla dne 7. června objevena čtyři hnizda, každé se čtyřmi vejci. V souvislosti s prováděním prací týkajících se průzkumu a jímání minerálních pramenů na lokalitě bylo opakovaně pozorováno, že při jakémkoliv vyrušení opouštějí sedící ptáci hnizda se snůškami. Vzhledem k červnovému deštivému a chladnému počasí bylo nebezpečí, že při déle trvajícím opuštění hnizd dojde ke zničení snůšek (podchlazení vajec).

Na základě literárních údajů o délce sezení na snůšce (u čejky chocholaté nejdéle 31 den) byl vypočten poslední možný termín lhnuhlí mláďat a z důvodu zachování klidového režimu hnizdiště do tohoto termínu Správa CHKO Slavkovský les zajistila přerušení veškerých prací. Za pochopení patří dík především akciové společnosti Karlovarské minerální vody.

Na téže lokalitě se zdržovali i kulici říční (od poloviny května do poloviny července byly při jednotlivých návštěvách zjištovány počty 2 - 6 ks); přestože ani jejich hnizdění nelze vyloučit, žádné hnizdo nebylo ani po usilovném pátrání nalezeno.

(RNDr. J. Bytel)

Ladislav Plachý

POVOZNICTVÍ VE SLAVKOVSKÉM LESE

Úpadkem téžby cínových rud ve Slavkovském lese byli nuceni obyvatelé hledat další zdroje obživy. Zemědělství v našich nadmořských výškách též nebylo dosti výnosné a tak několik podnikavců si zavedlo povoznictví. Staré doklady hovoří především o slavných povoznických živnostnících z Nové Vsi, Mnichova a Pramenů.

Union 8.3.1 Janina 1855

Hannibal P. and R. C. Sodiro
in favor of H. H. and living Aug. 2d 1851
B. & Kite No. 53. Oct. 1851
At my home

NOTA.	
<i>Nr 4-4</i>	<i>19. 2.</i>
Nachnahme (in Buchstaben) Provision Schuhfacherei Altenburg Thüringen 4. Jana. Konservat.	
Art vonsendeter Gekleid in welchem Zustand und Aussehen befindet sich die Kleidung oder das Verpackungsgegenstand, ausserdem ob es sich um eine Packung handelt.	
Fracht von Frachtmittel	
Fracht von Frachtmittel	
Fracht von Frachtmittel	
ab der Wagen	
Herr an L. d. Krauer Goerlitz 9. 2. 1919 Sauerbruch & Co Berlin	
<i>Postamt Wittenberg</i>	

Jejich cesty vedly skoro po celé Evropě. Vozil se chmel, sůl, obilí, látky, stavební materiál, hutní výrobky, ale i osobní vzkazy a osobní balíčky. Zavedením železnic i do zdejší hornaté krajiny nastal postupně konec této zajímavé činnosti zdejších obyvatel. Ukázkou starých dopravních certifikátů, mnohdy i vkusně graficky upravených a ukázkou razítka celních stanic z tohoto období si alespoň v tomto krátkém přispěvku připomínáme zašlu slávu povozníků ze Slavkovského lesa.

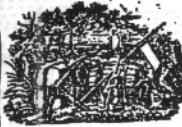

Spann-Nachnahme 29 Mayr

Liebfrauenstr. C No 104

Herrn Dr. h. c. Bauer

Graetz

Durch gute Leistung Gründung in z. Z. gewohnt
halten Sie hierunter beschriebene dieselbe völlig gut
conditioniert übergebene Güter wofür Sie nur nach sichtbarem
Fragen geradeher unbeschädigter Lieferung
Fracht zahlen, und dann nach Besicht reisefahren wollen gez. Stadt Brandenburg

Zeichen.	Nr.	Colli.	Inhalt.	Gewicht.	
				Ctnr.	Pf.
X	1745. 1746. 1747.	3.	1 Kanne und 2 Eimere mit grün - - - O. S. H. 20. -	20.54	14
B	1748.	1.	1 Kanne mit grün für Obst Sammelmutter G. - - - H. 11. -	11.8	11

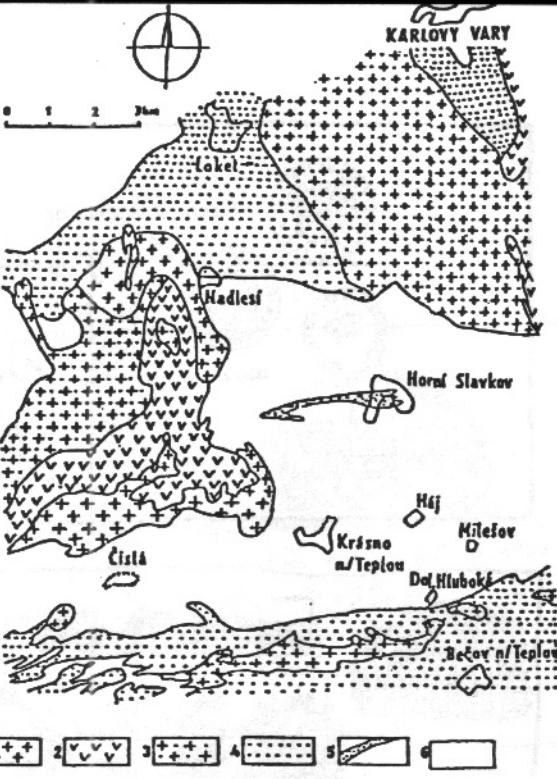
Beran - Novák - Suček

NEROSTNÉ SUROVINY SLAVKOVSKÉHO LESA (III. část)

Elevace Gellnauer (JV předpolí pňů)

Jedná se v podstatě o jiho-východní pokračování hlavních Krásenských pňů. Protáhlá plochá elevace ve směru SV - JZ tvoří kořenovou zónu žilného systému Gellnauer. Obsahy Sn se pohybují v rozmezí 0,12 - 0,43 %. V této části ložiska byly v některých úsecích zajímavé poměrně vysoké obsahy Cu (oko 0,3 %). Celkově tato část ložiska Krásno patří k rudám s nízkými obsahy užitkových složek.

Závod Slonava - hlavní jáma stav 1991

Schematická geologická mapa severovýchodní části Slavkovského lesa podle Fialy (1961) a Jarchovského, Štemproka (1979) upravil Holubec, Novák, Suček (1994); 1 - lithná albitická žula typu Čistá, 2 - droboznerná žula typu Trídormí, 3 - dvojslídlná žula typu Milíře, 4 - horní žula typu Loket, 5 - aplity a aplitické žuly, 6 - krystalinikum

SZ předpolí

Protáhlá plochá elevace na SZ předpolí Krásenských pňů, která bývá nazývána též jako tzv. Janečkovy zásoby. Jedná se o velmi dobře upravitelné Sn, W rudy s kovnatostí v rozmezí 0,2 - 0,5 % Sn. V této elevaci se vyskytly velmi bohaté rudy vázané na greiseny a alterované žuly. Je to zároveň oblast s nejmocněji vyvinutým okrajovým pegmatitem (místy mocným až 4 m).

Žilný systém Gellnauer

Systém křemenných žil směru SV - JZ sledující směr spojnice obou hlavních Krásenských pňů. Tyto žily byly tvořeny bílým

křemenem s obsahem rudních minerálů. Jejich mocnost se pohybovala mezi 5 - 50 cm. Jako nejbohatší a nejvýznamnější je možno uvést žíly Marie, Gellnávská, Ondřejská, Antonín, Puklinová, aj. Tyto žíly byly předmětem těžby v dřívějších obdobích. Naposledy byly těženy za 1. světové války jámou Wilhelm (dnes Ďuriš).

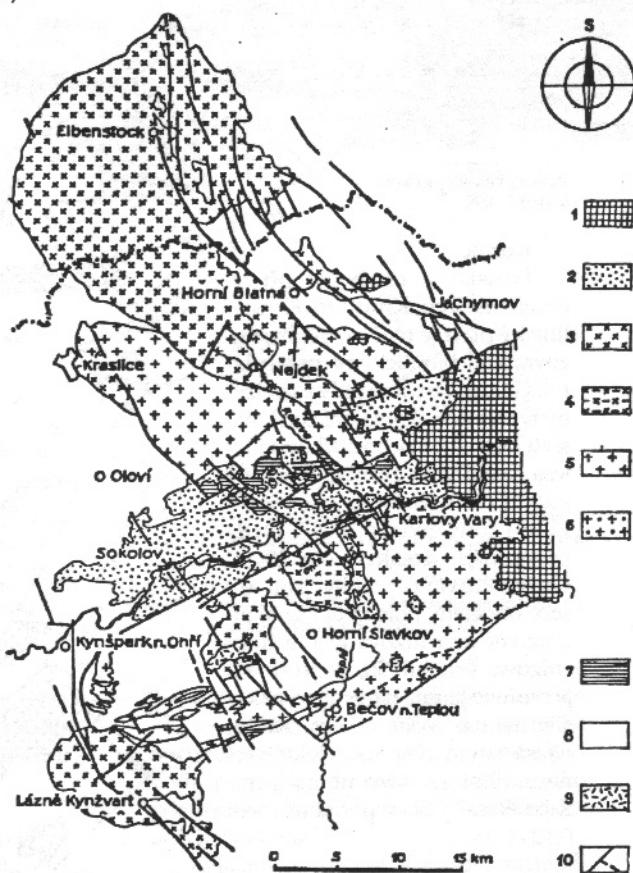
Severní ložisková zóna

Jedná se o oblast cínových ložisek Hánské elevace, Smrčinské elevace, Špičáku či na Borovém vrchu. Zrudnění je zde vázáno na greizenizované polohy, křemenné žíly a endokontaktní elevaci.

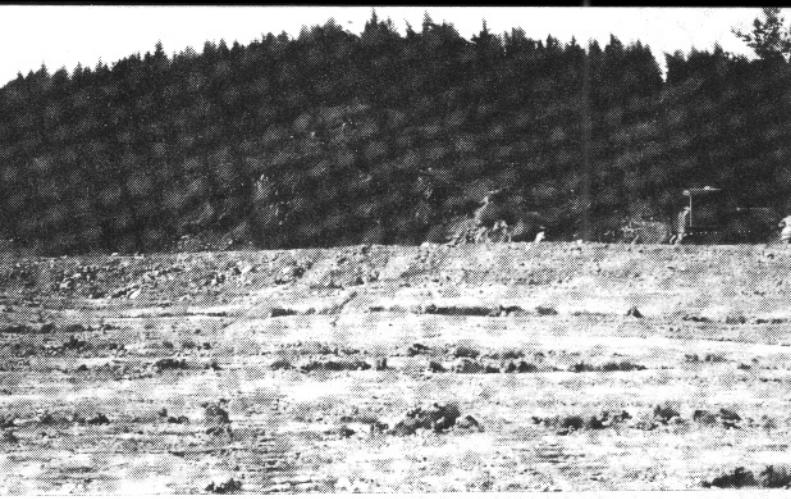
Vysoký Kámen

Drobné ložisko Sn rud Vysoký Kámen leží v jz. pokračování linie spojující oba hlavní Krásenské pně. Ložisko je situováno při sz. okraji obce Krásno. Peň Vysokého Kamene je po geologické stránce obdobou Krásenských pńů. Svrchní část zachovaného zbytku pně je tvořena poměrně hrubozrnným topazovo-slídnatým greizerenem, který směrem do hloubky přechází do greizenizované žuly. Původní peň byl tvořen elevací žuly SV - JZ směru a jeho rozměr před denudací činil v úrovni dnešního povrchu zhruba 200 x 300 m, tzn. byl asi poněkud větší než oba známé pně v Krásně. Těleso greizerenu, složené z několika zón, dosahuje v celku mocnosti 40 - 60 m s vyklenutím vzhůru v centrální části a sleduje morfologii kontaktu. Hlavní formou zrudnění na ložisku jsou impregnace kasiteritu a ojediněle i wolframa.

mitu v grezenech a v grezenizovaných žulách. Rudní tělesa jsou mnohem menšího rozsahu než vlastní grezenová tělesa. Jejich morfologie je zcela nepravidelná. Obsahy užitkové složky se pohybují v průměru mezi 0,12 a 0,17 % Sn.

Schematická geologická mapa karlovarského žulového plutonu (podle geologické mapy 1 : 200 000, list Karlovy Vary, 1963 upravil Z. Mísař in Z. Mísař et al., 1983); 1 - terciérní vulkanity, 2 - terciérní sedimenty, 3 - autometamorfované žuly, 4 - dvojslídý granit, 5 - biotitický granit, 6 - biotitický granit v okrajové facii, 7 - kaelinizovaná žula, 8 - krystallické břidlice v pláštích plutonu, 9 - biotitické žulové porfyry a porfyrické žuly, 10 - zlomy S

Vysoký kámen - Krásno
stav 6 / 1990

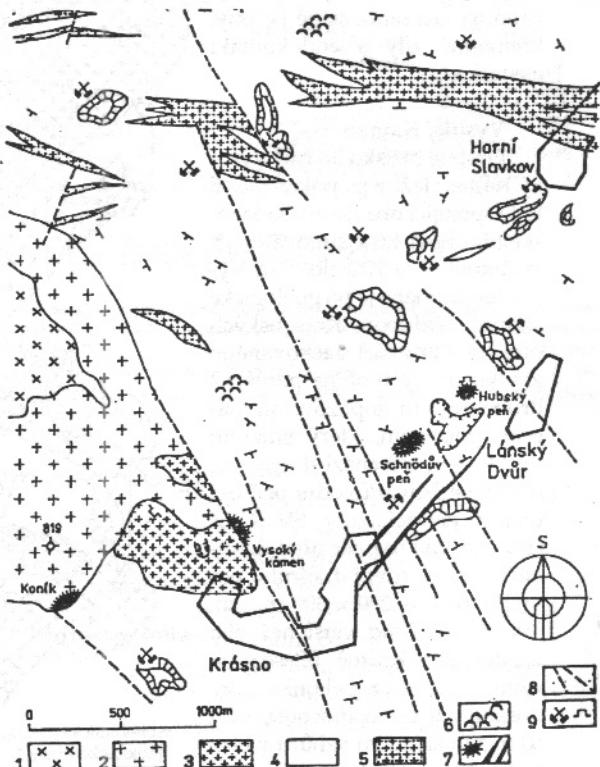
Koník

Ložisko je situováno při jv. okraji masivu Krudum. Krystallický plášť je tvořen migmatitizovanými biotitickými pararulami. Greizenizované žuly a greizeny tvoří v endokontaktní zóně masivu deskovitá nebo čočkovitá tělesa, probíhající zhruba paralelně s kontaktem. Na ložisku jsou vyvinuty 4 zóny greizenizace, z nichž nejmocnější dosahuje cca 20 m. Greizenizované polohy jsou od sebe odděleny polohami různě intenzivně sericitizovaných a fluoritizovaných žul. Sn, W v zrudnění je tvořeno jemně rozptýleným kasiteritem a wolframitem. Rudní tělesa svým tvarem a lokalizací nesouhlasí se zónami greizenizace. Obsahy Sn se pohybují mezi 0,12 - 0,25 %.

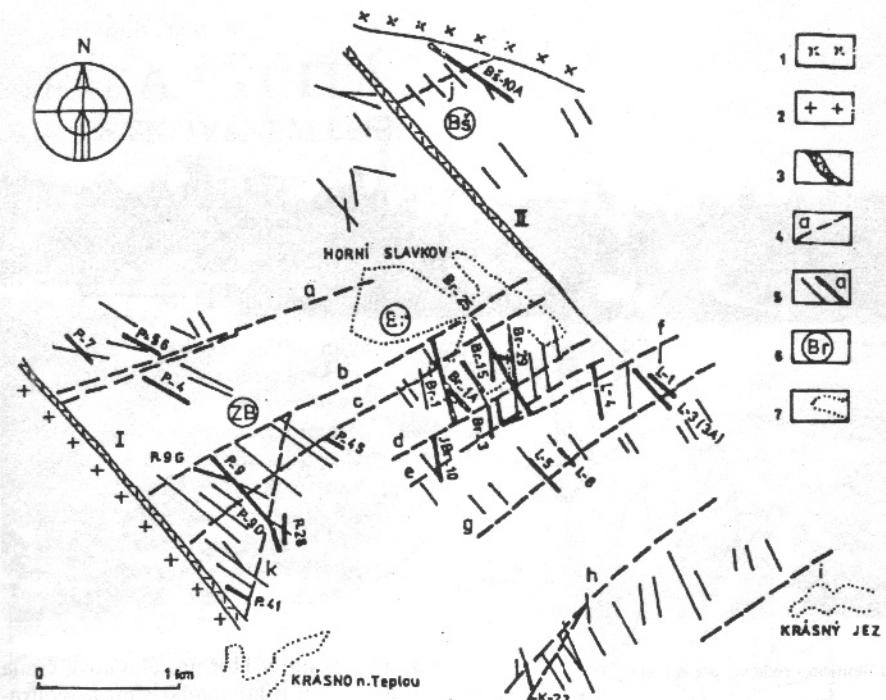
Čistá - Jeroným

Ložisko Sn rud masového typu u Čisté bylo v historii těženo ve výchozové části štolou a jámu Jeroným. Leží při jz. okraji masivu Krudum. Je tvořeno chu-

dými mocnými rудními čočkami v endokontaktu rulového pláště. Kontakt rul a žul má úklon 20 - 35°. Ložisková struktura je vázána na apikální část elevace lithno-topazové žuly. V elevaci převládá středně zrnitá porfyrická žula typu Čistá. Zrudnění je vyvinuto ve formě impregnací

Schematická mapa rudních ložisek v okolí Horního Slavkova a Krásna (upraveno podle Jarchovského 1974); 1 - porfyrická jemnozrnitá žula, 2 - lithná albitická žula, 3 - aplity a albitická aplitická žula, 4 - krystallinkum, 5 - starší aplity, 6 - rýžoviště, 7 - greizeny a Sn, W rudní žily, 8 - poruchová tektonika, místy s křemennou výplní, 9 - šachty a štoly

Strukturní schéma hlavních rudních žil a sv. dislokací uranového ložiska na úrovni 500 - 550 m n. m. (sestavil Veselý (1988) s použitím archivních materiálů): 1 - žula horská, 2 - žula krušnohorská, 3 - hlavní zlomy rudního pole (I - jižní zlom, II - bošířanský zlom), 4 - dislokace sv. směru (a - Markova, b - slavkovská, c - zdlařbožská, d - barbarská, e - východobarbarská, f - ležnická, g - centrální ležnická, h - krásenská, i - 2. větev tepelského zlomu, j - porucha 240, k - centrální porucha), 5 - hlavní rudní žily ložiska s vyznačením nejbohatších úseků (a), 6 - žilné uzly (Br - Barbora, ZB - Zděr Bůh, Bš - Bošířany), 7 - schematicky vyznačené kontury obcí

v průvodních horninách (žulách, greizezech) nebo v podobě drobných rudních žilek s křemennou výplní. Obsahy cínu se pohybují v rozmezí 0,1 - 0,4 %.

Ostatní drobná ložiska a indicie

V uvedené oblasti existuje velké množství drobných ložisek a ložiskových struktur se Sn, W mineralizací. Z těch nejdůležitějších je možno uvést Sklenný vrch u Čisté, Šibeník, Třídomí, Milíře, Borový vrch, Čistý potok, Lánský Dvůr, Prameny aj. Tyto lokality jsou menšího významu,

ale mnohdy byly v historických dobách těženy. Mimo ně bylo možné uvést řadu lokalit rozsypů, ať již přírodního původu nebo původu antropogenního, jako pozůstatky po úpravnické činnosti předešlých generací.

Zvláštní pozornost si možná zaslouží ložisko Steinbruchswald u Pramenů, které v době nálezu skýtalo tak velké naděje, že bylo nazýváno "Nový Hub". Těžba z této lokality však byla celkově nízká a slabně očekávání se rozplynulo s postupem těžby na této lokalitě.

Závod Stonava - celkový pohled, stav 1990

Doslov

V oblasti Slavkovského lesa bylo v uplynulých staletích vytěženo velké množství cínu i dalších doprovodných kovů. Slavkovská ložiska byla v 1. polovině 16. století prakticky monopolními dodavateli cínu do celé Evropy. Konec jejich slávy způsobilo až objevení nových ložisek v okolí Cornwallu v Anglii. Další etapa "velké" těžby zdejších ložisek byla nastartována 2. světovou válkou. Velký hlad po cínu pro potřeby válečného průmyslu se po 2. světové válce změnil v boj za surovinovou samostatnost zemí bývalé RVHP v období studené války, ale i po ní. Přes veškerou snahu ji však cínová ložiska u nás ani v bývalé NDR zajistit nedokázala. Vždyť spotřeba cínu v celém bývalém Československu byla kryta těžbou asi jen ve výši 6 % (se započítáním všech provozovaných těžebních kapacit). Roční těžební kapacita zá-

vodu Stannum v Horním Slavkově činila zhruba 300 tun kovového cínu a wolframu. Postupný pokles cen na světových trzích z důvodu přílivu velmi "levného cínu" z Malajsie a jižní Ameriky i klesající poptávka na trhu z důvodu nahraditelnosti cínu v některých odvětvích levnější surovinou, stále více znevýhodňovaly těžbu ložisek Krušných hor i Slavkovského lesa. Po pádu železné opony pak již nic nestálo v cestě uzavření těchto ztrátových těžebních provozů. A tak v lednu roku 1991 byla zastavena těžba na dole Stannum a ukončena jedna z etap těžebního vývoje zdejších Sn, W ložisek. Mnohé zásoby Sn, W rudy v oblasti byly na základě nových ekonomických kritérií přehodnoceny a jsou postupně vyřazovány z evidence surovinové základny státu. Slavkovská ložiska budou znovu čekat na novou etapu svého rozvoje, tak jako již mnohokrát ve své historii. Je jen otázkou, jak dlouhé toto čekání bude.

Ing. Zdeněk Němec

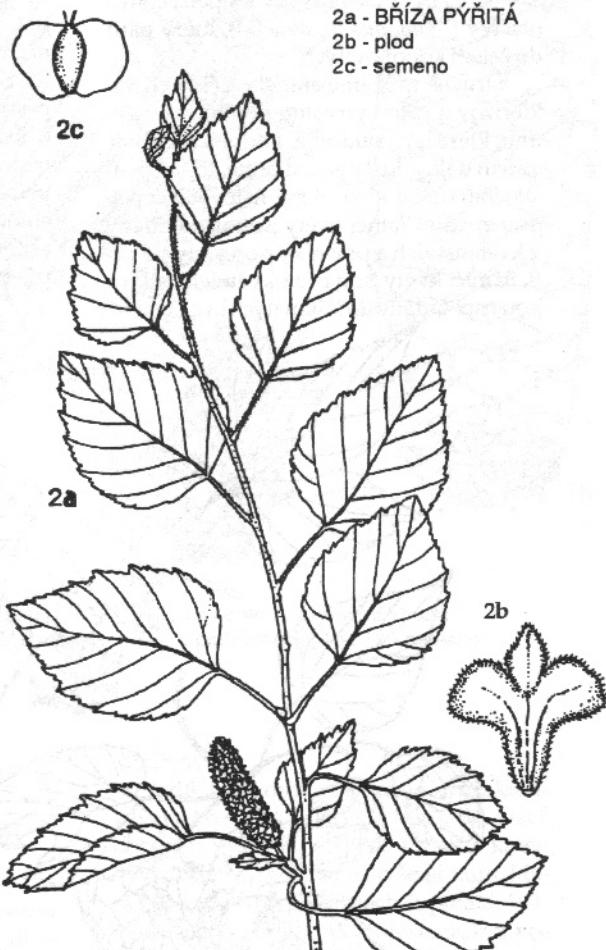
BŘÍZA PÝŘITÁ VE SLAVKOVSKÉM LESE

Mezi původní dřeviny Slavkovského lesa patří též bříza pýřitá (*Betula pubescens* EHRH.).

Břízu pýřitou je možné stručně charakterizovat jako strom, který dosahuje 20 m výšky. Borku mívá matně bílou a hladkou. Větve prvních i dalších řádů směřují šikmo vzhůru, na konci nejsou převislé. Letorosty jsou nahnědlé a jsou slabě až hustě pýřité, nemívají pryskyřičné bradavky. Starší větvinky bývají jen slabě pýřité. Pupeny jsou obvejčité a mírně lepkavé. Listy bývají 3 - 5 cm dlouhé. Listové čepele jsou na okraji dvakrát vroubkovaně pilovité. Postranních žilek bývá 6 - 7 páru. Řapík bývá chlupatý. Samčí květy bývají v převislých jehnědách. Samičí jehnědy zprvu přímé, válcovité, po opylení převislé 2,5 - 3 cm dlouhé.

Ve Slavkovském lese se s tímto druhem břízy můžeme setkat na Kladské v okolí rašeliniště Tajga. Poměrně malé populace tohoto druhu zde rostou na silně podmáčených půdách s břízou bradařicnatou (*Betula pendula* ROTH) a vrbou ušatou (*Salix aurita* L.).

Stanoviště, na kterých bříza pýřitá roste, jsou silně extrémní a nejsou proto vhodná pro žádné lesní monokultury. Bříza pýřitá by proto neměla být v budoucnosti nijak ohrožena!

2a - BŘÍZA PÝŘITÁ

2b - plod

2c - semeno

Ing. Zdeněk Němec

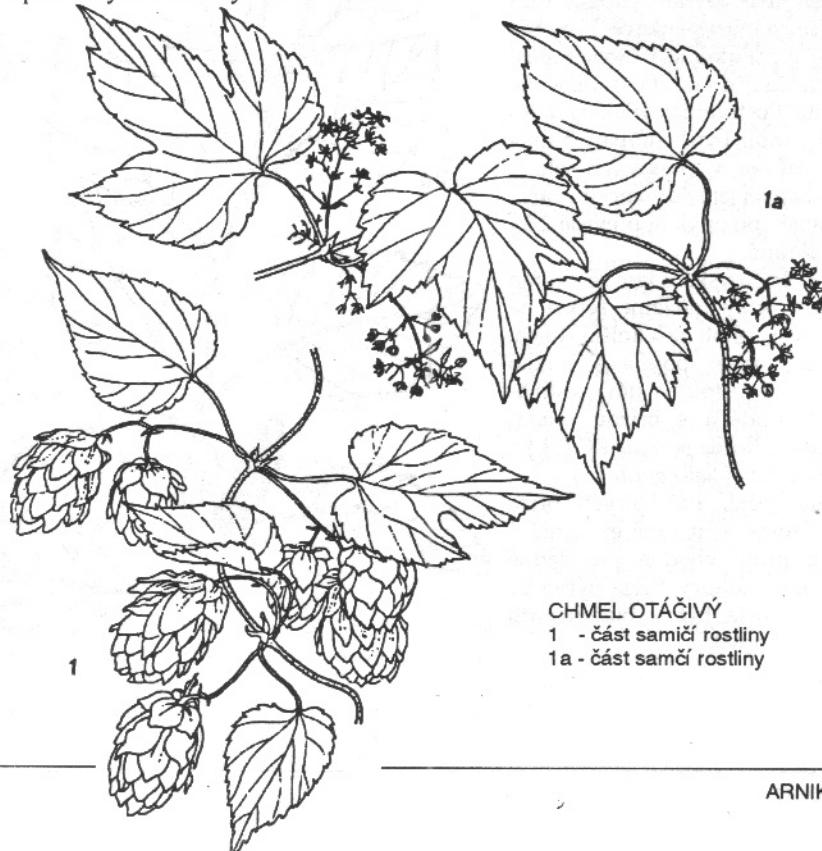
CHMEL OTÁČIVÝ VE SLAVKOVSKÉM LESE

Mezi původní a zajímavé rostliny CHKO Slavkovský les patří chmel otáčivý (*Humulus lupulus L.*), který patří do čeledi konopovitých.

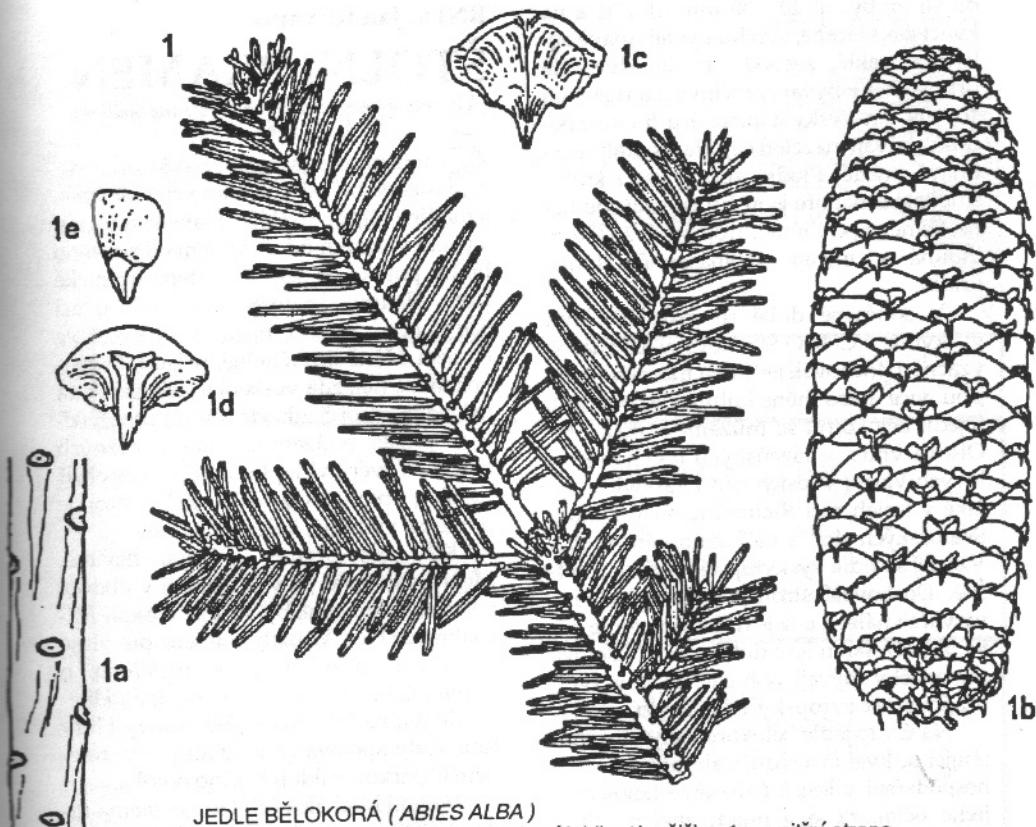
Stručně můžeme chmel otáčivý charakterizovat jako vytrvalou popínavou rostlinu, která je dvoudomá. Lodyha dosahuje až 5 m délky. Listy jsou dlanité, tři- až pětilaločné, drsné a na okraji listových čepelí jsou zubaté. Samičí květy jsou uspořádány v kvetenstvích a prašníky jsou vždy po pěti. Samičí květy jsou bez okvětních lístků a jsou uspořádány do šiškovitých kvetenství.

Ve Slavkovském lese se tato rostlina vyskytuje především na území lázeňských lesů u Karlových Varů, a to především v břehových porostech Ohře a u břehových porostů. Méně se s touto rostlinou můžeme setkat v lesích, které se rozkládají na svazích nad řekou Ohří. Dochování rostliny je vhodné chránit z důvodu toho, že jsou potenciálním materiálem pro šlechtění chmelu otáčivého v příštích staletích.

Samičí rostliny chmele otáčivého se pěstují v chmelnících pro chmelové šištice (obsahují aromatické látky, pryskyřice a třísloviny), které se využívají při výrobě piva! Klony chmele, které se pěstují na chmelnících, je nutno šlechtit, a proto je potřebné, aby se zachovaly populace původního chmele otáčivého.

CHMEL OTÁČIVÝ
1 - část samičí rostliny
1a - část samičí rostliny

JEDLE BĚLOKORÁ (*ABIES ALBA*)

1a - část větvíčky s jízvami po opadnutí jehlic, 1b - šiška, 1c - vnitřní strana semenné šupiny, 1d - vnější strana semenné a podpůrné šupiny, 1e - semeno

Ing. Zdeněk Němec

JEDLE BĚLOKORÁ VE SLAVKOVSKÉM LESE

Mezi původní dřeviny Slavkovského lesa patří také jedle bělokorá (*Abies alba* MILL., syn *Abies pectinata* Dc.), která bývala vtroušenou dřevinou místních bučin (Tepelské vrchy), ale v omezené míře se mohla vyskytovat též v místních

doubravách.

Jedli bělokorou je možné charakterizovat jako strom se štíhlou korunou, který dosahuje výšky 30 - 50 (65) metrů; kmen bývá rovný a bývá na něm šedá kůra, která bývá na starých kmenech šupinatá. Větve bývají uspořádány v přeslenech a vodorovně odstávají; výhony jsou sedohnědé a drsně chlupaté. Pupeny jsou malé a kulaté, zpravidla jsou nepryskyřičnaté. Jellice jsou hřebenitě uspořádané a směřují

do stran; bývají 20 - 30 mm dlouhé a na konci zakulacené, svrchu bývají tmavě zelené a lesklé, zespodu mívají dva bílé pruhů. Šíšky bývají vzpřímené a dosahují 10 - 14 cm výšky a průměru 5 cm; zpočátku bývají nazelenalé, ale dozrálé jsou tmavě hnědé. Plodní šupiny jsou krátce stopkaté a nahoře jsou široce zaokrouhlené. Semena jsou téměř trojhraná, 7 - 9 mm dlouhá a mívají dvojnásobně dlouhé křídlo.

V současné době se jedle bělokora vyskytuje v CHKO Slavkovský les značně vzácně a dochovalí jedinci a menší porosty jsou více nebo méně kulturního původu. S jedlí bělokorou se můžeme setkat v PP Olšová vrata, v lázeňských lesích u Karlových Varů (v lesích nad Drahovicemi a také v lesích nad Richmondem), v okolí Svatošských skal a na Lazurovém vrchu. Vzácně se jedle vyskytuje též v okolí Kladské. Dochovále stromy bývají plodné a vytvářejí nálety, což je důkazem, že se jim ve Slavkovském lese dobře daří. Náletové semenáčky bývají bohužel ničeny zvěří (zající, srnec evropský a další býložravci).

Na ústup jedle bělokore měly vliv zhoršující se kvalita ovzduší, ale také změny v hospodaření v lesích (rozsáhlé holoseče). Jedle bělokora je v mládí značně stínomilná a vyhovuje jí proto růst pod porosty buku a jiných dřevin; starší stromy potřebují mít vrcholky korun osluněné. Mladší výsadby je potřeba oplocovat, aby se uchránily před zvěří, která kultury jedle poškozuje.

Z ochranářského hlediska by bylo žádoucí, kdyby se jedle bělokora ve Slavkovském lese více vysazovala, aby se uchoval ve zdejší oblasti tento druh dřeviny, ale také druhy hub, které žijí v symbióze s jedlí bělokorou.

RNDr. Jan Křivanec

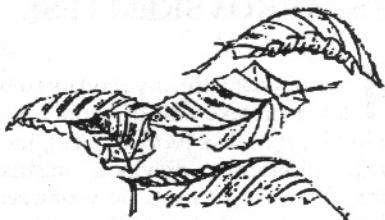
ŠTOLNÍ PRAMEN

(k barevné fotografii na zadní straně obálky)

Štolní pramen se nachází 0,5 km severozápadně od Michalových Hor v nejjižnějším cípu CHKO Slavkovský les. Vyvěrá v úzkém údolíčku 5 m od pravého břehu potoka ze staré opuštěné hornické štoly. Nadmořská výška ústí štoly je asi 530 m n. m. Vlastní místo vývěru ve štole již není běžně dosažitelné, nelze tedy jednoznačně říci, zda veškerá vytékající voda má jeden zdroj či zda jde o směs proplynělé a prosté podzemní vody z různých zdrojů. Vývěr má teplotu 10 °C a nepříliš vysoký obsah CO₂ - 0,9 g/l. Zdroj je poměrně vydatný, kolem 20 l/min.

Kdy byl pramen odkryt, nevíme. Možná existoval již v 17. století v období velkého rozvoje těžby stříbra v okolí Michalových Hor. Využití pramene pro pitné účely nebylo nikdy příliš rozšířeno, o zdroji totiž není v neměcké regionální literatuře žádná informace. Michalovy Hory jsou vždy spojovány se známým pramenem Čiperkou v údolí Kosího potoka.

V okolí Michalových Hor je známa řada lokalit s vývěry minerálních vod. Kromě již zmíněné Čiperky je to pramenní skupina u Dolního Kramolína s odedávna oblíbeným pramenem Ilzano a nyní již devastované prameny u Chodové Plané. Na rozdíl od nich není Štolní pramen přirozeným vývěrem, ale vznikl jako nechťenny důsledek hornické činnosti.

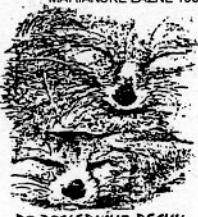

8. ročník triatlonu zaměstnanců ochrany přírody

(Převzato z Mariánskolázeňských listů č. 38)

8. ročník triatlonu zaměstnanců ochrany přírody proběhl 7. září v Mariánských Lázních pod záštitou starosty města PhDr. Noska. Byl to přebor všech pracovišť ochrany přírody z celé ČR. Jednalo se o správy chráněných krajinných oblastí, národní parky a agentury ochrany přírody. Po sedmi letech tradice byly poprvé místem konání závodů Mariánské Lázně. A díky dobrovolným spolupracovníkům a sponzorům to byl start velmi úspěšný. Soutěžili zvlášť muži a ženy v kategorii do 40 a nad 40 let. Běh a jízda na kole proběhly kolem Prelátova pramene, plavání bylo vlastně zahájen provoz v bazénu. Celá akce byla zakončena slavnostním večerem s vyhlašováním výsledků a tancem v restauraci JALTA, kde ing. Horáček, ředitel závodu, dokázal, že je nejen schopný organizátor, ale i moderátor. Závodníci byli spokojeni, nálada výborná. Nejlepšího výsledku z CHKO Mariánské Lázně dosáhl ve své kategorii pan Václav Procházka, skončil na 8. místě. Za hladký průběh závodu a profesionální jednání děkuji organizátori panu J. Sklenářovi, hlavnímu rozhodčímu, dále ing. Pavlu Tuháčkovi a Janu Nejdlému, městské policii, která zajišťovala průjezd přes komunikace, policii ČR. Díky patří panu starostovi, který byl garantem přeborů. Generálním sponzorem triatlonu byl pan ing. J. Janovský, hlavním sponzorem firma REKON Mariánské Lázně. Ceny pro účastníky zajišťovaly: CHODOVAR Chodová Planá, Pekárny KLIPEK, Autoservis FIAT pana Harmáčka, LÉČEBNÉ LÁZNĚ a.s., Barochova pekárna Prameny, FOTO KRÁL, AUTOSPEKTRUM Mariánské Lázně, Penzion NOVÝ, Želenina ČEP, Sport DENK, Hudebniny pan Bartušek BEZVA VĚCI, TOUR CENTRUM, BAŤA, Městské muzeum Mariánské Lázně, „MARIENBAD WATERS a.s., Městský úřad Mariánské Lázně. Těm všem patří poděkování, stejně jako MUDr. P. Hůrkovi za zajištění lékařského dohledu, ing Christovovi za zapůjčení aparatury na společenský večer, panu Harvánkovi za vtipnou úpravu pamětních triček a řediteli 3. ZŠ Mgr. J. Wenzlovi za způjčení tělocvičny na míčovou olympiádu, která předcházela triatlon.

VII. ROČNÍK TRIATLONU
MARIÁNSKÉ LÁZNĚ 1996

VIII. ROČNÍK PŘEBORU V TRIATLONU

pracovníků NP, CHKO a AOPK v CHKO Slavkovský Les

7. 9. 1996

Výsledková listina

start. č.	jméno	oddíl	kat.	plavání	kolo	běh	umíst. kat.	umíst. celkem
26	Michal Syroha	CHKO Jizerské hory	A	0:07:08	0:41:22	1:16:50	1	1
15	Michal Skalka	KRNAP	A	0:10:18	0:44:45	1:17:42	2	2
10	Miroslav Stádler	ŠUNAP	A	0:11:24	0:47:26	1:20:39	3	3
3	Jan Flašar	CHKO Blanksý Les	A	0:12:00	0:49:44	1:24:12	4	5
7	Luboš Stárka	SCHKO ČR Praha	A	0:10:39	0:50:50	1:28:50	5	6
21	Vladimír Vršovský	CHKO Jizerské hory	B	0:11:12	0:49:15	1:23:16	1	4
24	Karel Kovařík	ŠUNAP	B	0:12:36	0:49:45	1:29:25	2	7
25	Vladimír Silovský	ŠUNAP	B	0:11:32	0:51:32	1:30:54	3	8
18	Vladimír Láznička	Brno	B	0:11:22	0:55:00	1:37:53	4	17
20	Karek Kočí	CHKO Jeseníky	B	0:12:30	1:01:35	1:41:01	5	19
87	Martina Ptáková	ŠUNAP	C	0:06:37	0:33:58	0:51:49	1	1
86	Ivana Čílová	KRNAP	C	0:04:31	0:34:20	0:53:22	2	2
85	Eva Martinová	KRNAP	C	0:06:16	0:36:33	0:53:52	3	3
81	Martina Maxová	AOPK Praha	C	0:05:06	0:36:08	0:58:20	4	4
88	Lenka Lavičková	ŠUNAP	C	0:05:52	0:39:57	1:00:04	5	6
96	Alena Drahoňovská	CHKO Český ráj	D	0:05:34	0:37:16	0:59:12	1	5
91	Nad'a Jindřišková	KRNAP	D	0:05:03	0:38:57	1:00:23	2	7
92	Jitka Zahradníková	KRNAP	D	0:06:56	0:41:45	1:05:20	3	8
90	Jitka Kopáčová	KRNAP	D	0:06:16	0:41:44	1:05:20	3	8
95	Alena Čechová	LČR Plzeň	D	0:05:50	0:43:37	1:09:31	5	11

Kategorie A - muži do 40 let, kategorie B - muži nad 40 let, kategorie C - ženy do 40 let, kategorie D - ženy nad 40 let

